

En analyse og vurdering av Straffeloven § 162

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 582

Leveringsfrist: 25-11-09 klokken 12:00

(* regelverk for masteroppgave på:

<http://www.jus.uio.no/studier/regelverk/master/eksamensforskrift/kap6.html>)

Til sammen 17470 ord

10.05.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>4</u>
1.1	Tema og avgrensninger	4
1.2	Oppbygning av oppgaven, metode	4
<u>2</u>	<u>LOVENS FORMÅL</u>	<u>6</u>
2.1	Narkotika som samfunnsproblem.	6
2.2	Forarbeidene	7
<u>3</u>	<u>BEGRUNNELSEN FOR STRAFF</u>	<u>8</u>
3.1	Individualprevensjon	8
3.2	Allmennprevensjon	9
3.3	Straffverdighet	9
3.4	Gjengjeldelse, symbolformål, sydebukkfunksjon	11
<u>4</u>	<u>NARKOTIKAFORBRYTELSE</u>	<u>12</u>
4.1	Det objektive gjerningsinnholdet	12
4.1.1	Narkotika	12
4.1.2	Ulovlig	13
4.1.3	Gjerningsbeskrivelse	14
4.2	Grov narkotikaforbrytelse	18
4.2.1	Stoffets art:	19
4.2.2	Kvantumets betydning for subsumsjonen.	21
4.2.3	Handlingens karakter	24
4.3	Meget betydelig kvantum.	28
4.4	Særdeles skjerpende omstendigheter.	29
4.4.1	Stoffets art og kvantum	30
4.4.2	Tiltaltes rolle.	31
4.4.3	Omfanget av virksomheten.	32
4.4.4	Profittmotiv	33
4.4.5	Kynisme og profesjonalitet	34
4.4.6	Organisert kriminell gruppe	34

<u>5</u>	<u>KORT OM SKYLD OG MEDVIRKNING</u>	<u>35</u>
5.1	Forsettet må dekke gjerningsbeskrivelsen.	35
5.2	Uaktsom narkotikaforbrytelse	36
5.3	Medvirkning til narkotikaforbrytelse	38
<u>6</u>	<u>KORT OM AKTUELLE STRAFFARTER</u>	<u>39</u>
6.1	Fengsel	40
6.2	Samfunnsstraff	41
6.3	bot	42
<u>7</u>	<u>STRAFFUTMÅLINGEN</u>	<u>43</u>
7.1	Type narkotikaovertrødelse.	44
7.2	Personlig bruk	45
7.3	Rehabilitering.	46
7.4	Organisert kriminell virksomhet	47
7.5	Flere forbrytelser	49
7.6	Medvirkning til narkotikaforbrytelse	51
7.7	Alder	51
7.8	Omsorg for barn	52
7.9	Helse	52
<u>8</u>	<u>STRAFFENIVÅ</u>	<u>54</u>
<u>9</u>	<u>VURDERINGEN AV LOVEN</u>	<u>56</u>
9.1	Hvem er det som blir straffet etter narkotikaloven?	56
9.2	Er straffen godt nok begrunnet	57
<u>10</u>	<u>RETTSKILDESITUASJONEN FREMOVER</u>	<u>58</u>
<u>11</u>	<u>OPPSUMMERING</u>	<u>59</u>
<u>12</u>	<u>LITTERATUR</u>	<u>60</u>

12.1	Rettsavgjørelser	60
12.1.1	Høyesterett	60
12.1.2	Lagmannsrett	BBB
12.1.3	Tingrett	60
12.1.4	EMD	61
12.2	Forarbeider og lovtekster	61
12.2.1	Forarbeider og odelstingsproposisjoner	61
12.2.2	Lovtekster	62
12.3	Juridisk litteratur	62
12.4	Andre kilder	62

1 Innledning

1.1 Tema og avgrensninger

Oppgaven analyserer og vurderer anvendelsen av straffeloven § 162. Både lovanvendelsen og straffutmålingen vil bli behandlet. Formålet er å gi en fordypning i hvordan rettstilstanden er på dette feltet på en klar og forståelig måte. Tilslutt vil det bli gjort en vurdering av hvordan denne bestemmelsen fungerer i praksis.

Straffeprosessuelle problemstillinger og vurdering av bevis vil ikke bli behandlet.

1.2 Oppbygning av oppgaven, metode

Straffeloven § 162 (Den almindelige borgerlige straffelov 1902-05-22-10) er den primære rettskilden og utgangspunktet for vurderingen. Rettspraksis vil ha stor betydning i vurderingen av regelens innhold. I gjennomgangen av bestemmelsen vil jeg anvende ordinær juridisk metode.

Utgangspunktet for tolkningen vil være den naturlige forståelse av bestemmelsen etter vanlig språkbruk. Ved tolkning av straffebud må man ta hensyn til Grunnloven § 96 som bestemmer at ingen kan straffes uten hjemmel i lov. Dette gjør at det stilles særlig strenge den straffbare gjerning rammes av ordlyden i bestemmelsen. Straffeloven § 162 karakteriseres ved at den har en relativt enkel gjerningsbeskrivelse. Det som kan by på mest tolkningstvil er de skjønsmessige uttrykkene som blir brukt for å bestemme hvilken straffekategori forbrytelsen skal subsumeres under. Her vil andre rettskilder få en sentral plass, slik som forarbeider og rettspraksis. Når det gjelder rettskildesituasjonen i forhold til narkotikalovbrudd, er det viktig å ha i bakhodet at vi befinner oss på et svært dynamisk felt hvor det hele tiden skjer en rettsutvikling. Kriminalitetsbildet har forandret seg betydelig

etter at forarbeidene ble ferdige tidlig på 1980-tallet, dette kan undertiden få betydning for vekten av noen av uttalelsene som ble gjort på den tiden¹

I de tilfeller hvor forarbeidene og rettspraksis trekker i hver sin retning vil jeg prøve å belyse dette, da det er interessant å se endringen i rettsoppfatning over tid. Det samme gjelder der Høyesterett modererer sitt eget standpunkt.

Den tolkning som Høyesterett som øverste instans gjør av loven og forarbeidene vil veie tungt når regelens innhold blir bestemt, dette følger av vanlige rettskildeprinsipper. Det vil bli vist mye til Høyesterettsavgjørelser i oppgaven, men ikke alle problemstillinger kommer opp her, og i den sammenheng vil det være av interesse å se hvordan både tingsretter og lagmannsretter har løst spørsmål som har betydning for tolkningen av straffeloven § 162.

Riksadvokatens rundskriv gir uttrykk for påtalepraksis på området. De fleste narkotikalovbrudd som rammes av § 162 første ledd blir faktisk gitt som forelegg², det er derfor viktig at domstolene og påtalemyndighetene tolker innholdet i regelen på samme måte. Rundskrivet har derfor rettskildemessig betydning på området.

Når det gjelder straffutmålingen er dette en oppgave som er tillagt domstolene innenfor rammen av de straffesatsene som er satt i loven. Gjennom rettspraksis har det utkrystallisert seg visse normer for hva som skal tillegges vekt i vurderingen. Jeg vil ta for meg de som er spesielt aktuelle når det gjelder utmåling av straff i narkotikasaker.

I første kapittel vil jeg gå gjennom lovens formål. Det gjøres rede for det samfunnsproblemet vi prøver å løse med loven. I andre kapittel ser jeg på begrunnelsen for straff. Her vil det bli lagt spesielt vekt på straffens allmennpreventive funksjon, individualpreventive funksjon og hva det vil si at noe er straffverdig. I tredje kapittel tar jeg

¹ Se Rt-2006-694

² SSB- Kriminalstatistikken (2007)

for meg de objektive vilkårene for at straffeloven § 162 skal komme til anvendelse. Det blir sett på hvilken gjerning som er forbudt, hva loven definerer som narkotika og hva det vil si at befatningen med narkotika må være ulovlig. I kapittel fem tar jeg for meg de straffeskjerpende delene av bestemmelsen. Herunder hva som kreves for at noe skal bli ansett som en ”grov narkotikaforbrytelse”, hva som ligger i uttrykket ”betydelig kvantum” og når det foreligger ”særdeles skjerpende omstendigheter”. I kapittel seks går jeg kort gjennom hva som forsettet må omfatte og gjør kort rede for problemstillinger som kan oppstå i forhold til uaktsom narkotikaforbrytelse og hva som kreves for å dømme for medvirkning. I kapittel syv gjør jeg kort rede for noen av de ulike straffene som er aktuelt ved narkotikaforbrytelse. I kapittel åtte går jeg grundig gjennom ulike straffeskjerpende eller straffeformildende omstendigheter som særlig vil gjøre seg gjeldene ved utmålingen av straff ved denne type forbrytelser. Så tar jeg og ser på straffenivået i kapittel ni. Her vil jeg også se på spesielle utviklingstrekk i straffenivået. I kapittel ti gjør jeg en vurdering av hvordan straffebestemmelsen fungerer. Herunder om bestemmelsen er i tråd med sitt formål. I kapittel elleve ser jeg om det er noen utsikter til at det vil skje en endring i rettskildesituasjonen på dette feltet.

2 Lovens formål

2.1 Narkotika som samfunnsproblem.

Bruk av narkotika fører ofte til alvorlige problemer for den enkelte, både helsemessig og sosialt. Det er et politisk ønske om at færrest mulig skal være brukere av narkotika på grunn av dette. Det dør rundt 200 personer hvert år som følge av narkotikabruk viser en statistikk utarbeidet av Kripos.³ I 2006 ble det anslått at det finnes ca. 16500 sprøytenarkomane i Norge.⁴ Et problem for disse rusmisbrukerne er oversykkelighet. Hans Olav Feskjær overlege ved Blå Kors Senter, påpeker i sin bok ”RUS” alvorlige

³ Kripos, (2008) s. 30

⁴ *SIRUS* (2008) s. 25

helseproblemer som infeksjonsskader, hiv/aids, hepatitt A, B og C og psykiske lidelser.⁵ I tillegg kommer de økonomiske og sosiale problemene dette medfører. Det at narkotiske stoffer kan være så avhengighetsskapende gjør at samfunnet har interesse av å unngå at det er tilgjengelig for befolkningen.

2.2 Forarbeidene

I 1968 ble straffeloven § 162 skilt ut som en egen straffebestemmelse adskilt fra legemiddeloven. Det var de alvorligste og de mest profesjonelle narkotikaovertredsene som skulle rammes av loven. Det ble i den forbindelse uttalt i motivene:

”det er de profesjonelle leverandører av narkotiske midler, som prøver å skape et marked for narkotika og å utnytte andre menneskers ulykkelige tilstand til egen økonomisk vinning.”⁶

I 1984 ble loven endret og det er slik loven fremstår i dag. På denne tiden var det blitt en økt bekymring for det økende narkotikaforbruket i befolkningen. Man ønsket i endringsloven at det skulle bli et klarere skille mellom den mildere bestemmelsen i legemiddeloven og straffeloven § 162.

Maksimumsstraffen ble gradvis øket og begrunnelsen for dette var hele tiden at man ønsket å ta de profesjonelle aktørene som kynisk og hensynsløst omsatte narkotika for egen vinnings hensikt.⁷

Som en oppsummering kan vi si at formålet bak straffeloven § 162 er å søke å hindre spredningen av narkotika i samfunnet, ved å straffe de som tjener penger på narkotika ved å utnytte seg av den avhengighet som skapes ved bruk.

⁵ Hans Olav Feskjær (2009) s. 195-195

⁶ Ot.prp.nr.46 (1967-1968) s. 17

⁷ Ot.prp.nr.23(1983-1984)s. 20

3 Begrunnelsen for straff

3.1 Individualprevensjon

Det som er det bærende hensynet bak straffen er her å forhindre at gjerningspersonen begår en ny straffbar gjerning. Straffen brukes da for å påvirke gjerningspersonen slik at han ikke vil begå nye straffbare forhold. På 1960-tallet hadde man stor tro på at straffen skulle kunne ha denne effekten på den enkelte forbryter. Forskning har vist at det er lite sannsynlig at straffen virker på denne måten. Ikke minst har rettssosiologien vært opptatt av denne problemstillingen. Flere undersøkelser gjort av rettssosiologer viser at fangenes tilpasning til samfunnet ikke fremmes av fengselsoppholdet. Flere studier antyder at fengselsoppholdet derimot fører til at fangen blir påvirket av fengselsoppholdet ved å ta til seg normer og verdier skapt som en del av fangekulturen, såkalt ”prisonisering” av fangene.⁸ Dette fører til at fangene ikke er bedre skikket til å fungere etter samfunnets lover og regler når straffen er ferdigsonet.

Den individualpreventive effekten av straffen er ytterst liten blant de som begår meget alvorlige lovbrudd. Lovgiver har litt større tro på dette i forhold til gjentakelse og konkurrens ved mindre alvorligere lovbrudd.⁹ Begrunnelsen for dette er at mange alvorlig lovbrudd blir begått i affekt, slik at man ikke får tid til å vurdere konsekvensen av handlingen på forhånd.

Ettersom lange straffer har begrenset individualpreventiv effekt, vil dette være mest aktuelt i forhold til straffeloven § 162 første ledd. Noen straffarter er av en type som i større grad skal hjelpe lovbrøyteren tilbake til samfunnet. Dette er spesielt samfunnsstraff og narkotikaprogram. I forbindelse med narkotikabestemmelsen er det spesielt rehabilitering av rusmisbrukere som står i sentrum. Det er sjelden retten dømmer noen til fengsel med den begrunnelse at det har individualpreventiv effekt, som regel argumenterer retten med at fengselsoppholdet vil kunne virke uheldig på den domfeltes rehabilitering, og at samfunnsstraff derfor vil være mer egnet.

⁸ Mathisen s.49-50

⁹ Ot.prp.nr.90(2003-2004) s. 145

3.2 Allmennprevensjon

Her er de sentrale hensynene straffens avskrekkende og moraloppbyggende effekt.¹⁰

Tanken er at straffebudene skal påvirke vårt adferdsmønster slik at vi velger å ikke gjøre den straffbare handling. Vi lærer fra vi er små at noen typer handlinger er aksepterte og andre ikke er det. Den negative konsekvensen gjør at vi velger det handlingsalternativet vi får mest positiv anerkjennelse for. Det som er viktig for at man skal kunne snakke om en allmennpreventiv effekt er at personen som gjør en straffbar handling blir påført en konsekvens, slik at andre forstår at dette blir man holdt ansvarlig for. Hvor strengt man kan gå til verks må veies mot hensynet til at det skal være et rimelig forhold mellom forbrytelse og straff.

For handlinger som i stor grad begås ut i fra en rasjonell (pro-contra) vurdering mener man at straffen kan ha en allmennpreventiveffekt. Andre handlinger er mer impulsstyrte og man får i mindre grad denne virkningen av straffen.

Når det gjelder narkotikaforbrytelser argumenteres det ofte i som begrunnelse for å gi fengselsstraff om straffens allmennpreventive effekt. I en rekke dommer er begrunnelsen for ikke å gi en mildere straff nettopp det at man mener overtredelsen er av en sånn karakter at det vil være ha en uheldig signaleffekt at man straffer for mildt.

Overtredelse av straffeloven § 162 er en bestemmelse hvor lovgiver har tenkt at gjerningspersonene handler kalkulert slik at straffen skal virke moraldannende.¹¹

3.3 Straffverdighet

Når en handling blir ansett som straffbar, er det ulike grunner til dette. I utgangspunktet gjøres dette ut i fra samfunnsnyttebetraktninger. Man har et ønske om å prøve å påvirke borgerne slik at handlingene deres i størst mulig grad blir hva man anser optimalt for

¹⁰ Andenæs s.82

¹¹ Ot.prp.nr.23 (1983-1984) s. 20

samfunnet. I denne sammenheng kan man gjerne bli straffet med en bot ved at man glemmer noen plikter man har blitt påført. Alle kan bli irritert over dette, men det går ikke på rettsfølelsen løs. Dess strengere reaksjonen er jo større behov har vi for at adferden må ha en kvalifisert form for klanderverdighet for at vi skal kunne straffes. Vi finner det ikke rimelig at man må gå i fengsel for en forglemmelse. I teorien har dette vært betegnet som likevektsprinsippet.¹² *I dette ligger at for å oppnå rettferdighet må det være en forholdsmessighet mellom ytelse og motytelse, mellom forbrytelse og straff.*¹³ Vi er også opptatt av at den straff vi blir påført står i rimelig forhold til hvor harde straffer andre får for tilsvarende handlemåte.

Denne problemstillingen gjør seg gjeldende når man benytter straff for overtredelse av straffeloven § 162. Hvor straffverdig er det at en rusmisbruker kjøper og selger stoff for å opprettholde sitt eget misbruk? Er det slik at rusmisbrukerne må ofres for det som anses som samfunnsmessig nyttig?

Vi har veldig høye maksimalstraffer når det gjelder narkotikalovbrudd. I forbindelse med at strafferammen ble forhøyet ble det lagt spesielt vekt på at narkotikakriminalitet ble anset fort å ha høy grad av straffverdighet. Man la vekt på den holdningsskapende effekt straffeskjerpelsen ville ha, og at skjerpelsen ville ha en symbolverdi.¹⁴ Når det gjaldt den allmennpreventive effekten var det mer usikkerhet rundt dette. Straffelovtådet mente at det antakelig *ikke* ville ha så stor allmennpreventiv effekt å øke straffene, de pekte i den anledning på at det i stor grad var rusmisbrukere som ble rammet av loven. Flertallet som gikk for å øke strafferammene la imidlertid betydelig vekt på at dette nettopp var ved en slik type kalkulert kriminalitet at allmennprevensjonen ville fungere best.¹⁵ For den internasjonale spredning av narkotiske stoffer var det i all hovedsak økonomisk profitt som var drivkraften, høye fengselsstraffer ville da kunne virke avskrekkende.

.

¹² Eckhoff, rettferdighet og utveksling av ideer

¹³ Andenæs s. 77

¹⁴ Ot.prp.nr. 23 (1983-1984)

¹⁵ Ot.prp.nr.23 (1983-1984) s. 19

3.4 Gjengjeldelse, symbolformål, sydebukkfunksjon

Straffen har ved gjengjeldelsesom formål først og fremst å oppfylle rettferdighetenes krav.¹⁶ Fra denne synsvinkel har ikke nyttevirkningene av straffen en sentral plass, straffen blir mer et uttrykk for et moralsk prinsipp. Dette er ikke den begrunnelse for straff som vårt samfunn er bygd opp rundt. Det kan likevel være man finner elementer av dette som en skjult begrunnelse for straffen. Når det gjelder narkotikalostrudd vil dette likevel ikke stå frem som et fremtredende element i straffen. Straffens symbolverdi er derimot noe som kan gi en begrunnelse for spesielt de høye strafferammene i narkotikalongivningen. *Ut i fra dette begrunnes straff i det enkelte tilfelle ved at den virker som et positivt symbol for de verdier straffebudet skal verne om.*¹⁷ Her kan straffebudene fylle sin oppgave bare ved at de står i loven. Det ble i forarbeidene lagt vesentlig vekt på den symboleffekt man mente det vil ha å heve straffen til 21 års fengsel.¹⁸

Straffen kan også ha en sydebukkfunksjon. Ved at en lovbyrter tiltales og straffes, rettes søkelyset mot ham og *hans skyld*, og ikke mot de *sosiale forhold* som i ulik utstrekning kan skape grunnlaget for den straffbare handling.¹⁹ Når det gjelder narkotikalongivningen kan vi ikke utelukke at straffen har et element av denne begrunnelsen i seg. I stedet for å ta tak i de samfunnsmessige forhold som kan forebygge den utvikling man ikke anser som ønskelig, setter man inn tiltak som strengere straffer mot dem man holder ansvarlige for narkotikaproblemet.

¹⁶ Andenæs s. 67

¹⁷ Bratholm s. 132

¹⁸ Ot.prp. nr. 23 (1983-1984)

¹⁹ Bratholm s. 134

4 Narkotikaforbrytelse

4.1 Det objektive gjerningsinnholdet

For å bli straffet etter et straffebud må man overtre den handling som loven forbyr.

Gjerningsbeskrivelsen følger av straffeloven § 162 første ledd.

”Den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, oppbevarer, sender eller overdrar stoff som etter regler med hjemmel i lov er ansett som narkotika, straffes for narkotikaforbrytelse med bøter³ eller med fengsel inntil 2 år.”

For å overtre narkotikabestemmelsen må man for det første være i befatning med *narkotika*, for det andre må denne befatningen være *ulovlig* og for det tredje må handlingen bestå av en av de *typetilfellene* som er beskrevet i loven.

4.1.1 Narkotika

Straffeloven § 162 første ledd forbyr ulik befatninger med narkotika. Det følger ikke noen nærmere definisjon av hva narkotika er etter loven. Av denne følger det at det som er regnet som narkotika etter *hjemmel i lov* faller under bestemmelsen.

En definisjon av narkotika som brukes av WHO er *”er et stoff som har den egenskap å samvirke med en levende organisme, slik at det oppstår psykisk og/eller fysisk avhengighet”*

Hjemmelen følger av lov om legemidler 4 des. nr. 132. 1992 (legemiddeloven) § 22 første ledd j.fr forskrift om narkotika § 3. (FOR-1978-06-30-8)

Myndighetene har utarbeidet en *narkotikaliste* i henhold til denne forskriften

Det følger av forskriften at også preparater som inneholder det forbudte stoffet er forbudt, samt salter og derivater o. l av stoffene.

For at forbudet i straffeloven skal komme til anvendelse må siktede ha hatt befatning med stoff som omfattes av forskriften. Det betyr at hva som er ulovlig kan forandre seg over tid, og man må holde seg oppdatert hvis man er i befatning med ulike stoffer.

Narkotikalisten er detaljert, hva som regnes som narkotika skaper derfor ikke store problemer i praksis.

Det har vært noen saker om omfanget av narkotikabegrepet der noe er et preparat som inneholder forbudte stoffer²⁰ og også hva som skal til for at noe er å anse som et derivat av narkotiske stoffer.²¹

Er det tvil om tolkningen av narkotikabegrepet er det viktig å ha i mente at vi finner oss på strafferettens område. Grunnloven § 96 stiller krav til hjemmel for domfellelse, noe som setter begrensning for hvor utvidende man kan tolke ordlyden. Den Europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har gjennom tolkning av Den Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art. 7 lagt til grunn at et straffebud må inneholde en klar og uttømmende beskrivelse av den straffbare handling.²² I en nylig avsagt dom, Rt-2009-780, tok retten stilling til GBL²³ skal anses som et narkotikum etter derivatalternativet i narkotikaforskriftens § 2 annet ledd. Problemstillingen bestod i å avgjøre om GBL kunne anses som et *derivat* av et stoff som stod på narkotikalistens. På bakgrunn av EMK art. 7 var man her veldig forsiktig med å legge mer i dette uttrykket enn hva som fulgte av den kjemiske derivatdefinisjonen. Konklusjonen ble at GBL ikke kunne anses som et narkotikum etter denne loven. Av det fulgte at straffeloven § 162 første ledd ikke var overtrådt.

Vi ser av dette at det er *narkotikalistens* som avgjør om et stoff er forbudt etter narkotikabestemmelsen. Om stoffet har *karakter* av å være et narkotikum, j.fr. definisjonen ovenfor, er uten betydning i denne sammenheng.

4.1.2 Ulovlig

For at straffeloven § 162 skal komme til anvendelse er det et vilkår at befatningen med narkotikaen skal være *ulovlig*. I dette ligger at handlingen må være *rettstridig*. En rekke av de stoffer som står på narkotikalistens er noe samfunnet har stor nytte av. Mange legemidler

²⁰ Rt-1982-64

²¹ Rt-2009-780

²² Cr mot UK EMDN-1992-20190

²³ GBL er forkortelse for gammabutyrolakton

innholder narkotiske stoffer. Dette vil være til bruk som *ikke* faller under straffebudet i straffeloven. For at anvendelsen av stoffer som er oppstilt på narkotikalistens skal anses som lovlige er det viktig at tillatelsen til å være i befatning med stoffet er i orden. Høyesterett har lagt seg på en *strengt formell linje* ved vurderingen av om en befatning med narkotika skal anses ulovlig. Hvis man ikke har tillatelsen i orden, så hjelper det ikke at bruken av stoffet er beregnet på lovlig virksomhet.²⁴ Et eksempel fra rettspraksis har vi Rt-2006-1190.

En lege hadde innført en pakke legemidler som stod på narkotikalistens. I utgangspunktet var dette narkotika han lovlig kunne benytte i sin legevirksomhet. Spørsmålet kom på spissen fordi legen ikke hadde søkt om innførselstillatelse, noe som var påkrevet i forskriftene. Dette ble ansett som ulovlig innførsel av narkotika. I den forbindelse uttalte førstvoterende: *”Jeg ser ingen grunn til å spekulere i om han ville ha fått importsertifikat etter søknad. Det dreier seg her ikke om en formalovertredelse - et brudd på saksbehandlingsregler - men om en klar overtredelse av straffelovens § 162 første ledd.”*

Det betyr at hvis man er i befatning med stoffer som står på narkotikalistens, så må man sørge for å ha godkjenninger i orden, det hjelper ikke at formålet med befatningen er aldri så aktverdig.

4.1.3 Gjerningsbeskrivelse

Den handling som straffeloven § 162 tar sikte på å hindre er omsetning av narkotika i samfunnet. Loven gir uttrykk for syv ulike handlinger som er ulovlig befatning med narkotika. Disse er i utgangspunktet likestilte. I forarbeidene ble det lagt vekt på at det er overdragelse som loven sentralt tar sikte på å ramme, det er *”spredningen av narkotika i befolkningen med derav følgende narkotikamisbruk man er interessert i å forhindre.”*²⁵

Besittelse og bruk er utelatt fra gjerningsbeskrivelsen. Dette blir rammet av den mildere bestemmelse i legemiddeloven § 31 j.fr § 24. Det er derfor viktig å se hvor grensen

²⁴ Rt-2006-1190

²⁵ NOU 1982: 25 s.38

mellom disse bestemmelsene går. Besittelse av narkotika som faller under legemiddeloven er strafferettslig satt i sammenheng med selve bruken. Før endringen av narkotikabestemmelsene i 1984 var besittelse avskilt fra selve bruken, men man anså det som upraktisk å ha to ulike strafferettslige virkninger for noe man anså som egentlig å handle om det samme forhold.²⁶

Grensen mellom legemiddeloven § 24 og straffeloven § 162 blir derfor å trekke mellom uttrykkene besittelse og oppbevaring.

4.1.3.1 Oppbevaring:

Oppbevaring og besittelse beskriver i stor grad den samme handlingen. Man er i en posisjon hvor man har stoffet i sin kontrollsfære, men man bruker det ikke aktivt. Ordlyden trekker i retning av at det som blir vesenlig i skille mellom disse to vil være størrelsen på partiet og varigheten av besittelsen. Stor mengde gjør at det er mer naturlig å anse forholdet som oppbevaring. Besittelse i denne sammenheng må ses i sammenheng med bruken. Er partiet større enn hva man trenger til eget bruk, vil forholdet bli ansett som oppbevaring. Er ikke stoffet beregnet på eget bruk i det hele tatt, vil forholdet bli ansett som oppbevaring uansett mengde eller varighet av besittelsen. Dette kommer også til uttrykk i forarbeidene. Her sies det ” *antas stoffet og være ment for videreformidling vil det vanligvis foreligge oppbevaring.*”²⁷ Er man i besittelse av stoffet over lengre tid, vil dette som regel bli ansett som oppbevaring selv om *mengden* tilsier at det er til eget bruk. Grunnen til dette er at det bare var den *rent midlertidige* bruk som skulle rammes av legemiddeloven. I utgangspunktet var det bruken man ønsket skulle bli betraktet etter den mildere bestemmelsen, men fordi det oppstod praktiske problemer å skille bruken fra besittelsen valgte man denne løsningen. I forarbeidene ble det i den forbindelse uttalt

²⁶ Ot.prp.Nou:1982: r.23 (1983 – 1984) s. 15

²⁷ Ot.prp.nr.23 (1983 – 1984) s. 29

at det strafferettslig i praksis sjelden forekom bruk uten at det også forelå besittelse. Det burde derfor ikke endre subsumsjonen at personen faktisk var i besittelse av den narkotikaen han brukte.²⁸

I praksis har det blitt lagt *vesentlig vekt på kvantumet* i grensdragningen mellom disse to overtredelsene.

. Riksadvokaten har i rundskriv gitt uttalelser hvor de mener grensen mellom besittelse og oppbevaring bør gå. I utgangspunktet vil befatningen bli subsumert under legemiddeloven hvis man er i besittelse av *en til to brukerdoser narkotika*.²⁹

Dette rundskrivet blir brukt av domstolene som retningslinje.³⁰

Hva skal til for at en befatning man har med narkotika blir behandlet som en oppbevaring og dermed en overtredelse av straffeloven? Det blitt et spørsmål om hvilken *grad av kontroll* man har på stoffet. Det som helt klart faller utenfor er når man har overgitt stoffet til noen andre, da har det skjedd en overdragelse. I motsatt fall kan man bli dømt for oppbevaring når man har fått narkotikaen i hende etter en ervervelse. Vanskelige tolkningsspørsmål kan oppstå i skjæringspunktet ved overdragelsen. Kan man for eksempel bli dømt for oppbevaring av narkotika når man har betalt for varene men fortsatt ikke fått det i hende? Hvis motparten fortsatt har narkotikaen under sin kontroll er saken klar, man kan ikke dømmes for oppbevaring. I noen tilfeller har selgeren gitt fra seg kontrollen uten at kjøper samtidig har fått full kontroll. Stoffet er for eksempel gjemt på en plass som kjøper får kunnskap om ved betaling. Denne problemstillingen var oppe i Rt-2008-1325. Det gjaldt et parti narkotika som var blitt gravd ned før overdragelsen. Kjøper hadde fått vite hvor narkotikaen befant seg, men han hadde ikke klart å finne det. Spørsmålet som stod for retten var om kjøper likevel kunne dømmes for oppbevaring av narkotikaen. I den forbindelse uttales det i dommen ”*det foreligger oppbevaring når narkotikaen er*

²⁸ Ot.prp.nr.23 (1983 – 1984) s. 29

²⁹ . Riksadvokaten rundskriv ”Del II – nr. 1/1998” s. 3

³⁰ Rt-2005-38, Rt-1999-1008, LA-2009-90739, LA-2006-51140

tilgjengelig for mottakeren på avtalt sted.” I denne saken befant stoffet seg på en plass i naturen. Det ble ansett som nok til at det forelå oppbevaring at mottaker hadde fått informasjon om hvor stoffet befant seg. Dette må anses å ligge helt i grensen for hva domstolene vil betrakte som oppbevaring etter straffeloven § 162. Her var det skjedd en overdragelse og man hadde fått tilgang, selv om man ikke klarte å finne det ved første forsøk.

4.1.3.2 Erverv

Erverv vil være ethvert mottak til eie fra andre. Typisk erverv vil være kjøp, men det er ikke noe krav til at det skal være et mottak mot vederlag. Får man stoff som gave vil dette også falle under ordlyden. Det er ikke et krav at det skal skje en reel eiendomsomgang. Straffeloven § 162 er ment å ramme de som tjener på narkotikakriminaliteten. Erverv kan i denne sammenheng enten bety at man kjøper stoff med sikte på egen bruk, eller at man kjøper med sikte på videresalg.

4.1.3.3 Innfører/utfører

Dette gjelder narkotika som man enten tar med inn til riket eller tar med seg ut. Nøkkelordet er at befatningen gjelder *grenseovergang*.

4.1.3.4 Sender eller overdrar

I dette ligger at det har skjedd en avhendelse. En typisk overdragelse vil være salg. Men overdragelse uten vedelag faller også under ordlyden. Hvorvidt det foreligger overdragelse i situasjoner hvor man rent midlertidig overlater narkotikaen til andre kan skape større tolkningstvil. Rettspraksis har lagt en svært *vid forståelse* av begrepet overdragelse til grunn. Bakgrunnen for dette er at man mener at det skjer en spredningsfare i det man overlater stoffet til noen andre. Et eksempel fra rettspraksis har vi i Rt-1986-171. I denne saken hadde en person overlatt et lite parti marihuana til en venn, da han straks ville bli pågrepet av politiet, og ville skjule at han var i besittelse av stoffet. Dette var nok til at retten bedømte forholdet som en overdragelse. I dommen blir det uttalt

”at det ikke er noe vilkår at overdragelsen skjer mot vederlag, må være klart, og skal straffebudet oppfylle sitt formål, antar jeg at det må være tilstrekkelig at besittelsen av

stoffet og dermed kontrollen over det er blitt overlatt til en annen, selv om han bare skal oppbevare stoffet en kortere tid.”

Vi ser av dette at det skal svært lite til før man konstatert at det har skjedd en overdragelse. Det er ikke gang nødvendig at det er meningen at mottakeren skal beholde stoffet.

Sende vil si at narkotikaen blir *transportert fra et sted til et annet*. I det man har levert stoffet til en som skal transportere det videre vil man anse stoffet for å være sendt.

Transporterer man narkotikaen selv vil dette ikke falle under sendealternativet, men av oppbevaringsalternativet. I denne sammenheng er det ikke av betydning hva slags kommunikasjonsmiddel man bruker. Det er svært få saker hvor tiltalen har gjeldt dette straffealternativet.

4.1.3.5 Tilvirker

Enhver fremstilling eller produksjon faller under dette uttrykket.

. Enten ved at man fremstiller det ved bruk kjemi eller ved at man planter narkotikaen selv.

I den senere tid har det vært en del saker vedrørende dyrking av cannabisplanter hvor dette har vært et aktuelt alternativ.³¹

4.2 Grov narkotikaforbrytelse

Ved grov narkotikaforbrytelse skjerpes straffen etter straffeloven § 162 annet ledd.

”Grov narkotikaforbrytelse straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på hva slags stoff den gjelder, kvantumet og overtredelsens karakter”

Etter ordlyden er det tre momenter det skal legges vekt på i denne vurderingen. *Type stoff, kvantum og handlingens karakter*. I utgangspunktet er dette likeverdige kriterier.

I følge forarbeidene er det spesielt overdragelse av narkotika som er det sentrale element i bestemmelsen. Likevel uttales det at all type befatning med narkotika skulle kunne

³¹ Rt-2009-1914-A, Rt-2009-518

henføres under annet ledd hvis den ble ansett grov nok. Det gis uttrykk for at subsumsjonen må gjøres ut fra en *totalvurdering* av de ulike momentene. Hovedvekten skulle likevel legges på stoffets *farlighetsgrad og kvantum* ved vurderingen av handlingens grovhet.³²

Rettspraksis har gjennom sin tolkning av loven utledet en del momenter som de vektlegger ved vurderingen av handlingens grovhet.

4.2.1 Stoffets art:

Grunnen til at det skal legges vekt på stoffets art i vurderingen, er at det er store individuelle forskjeller på *farlighetsgraden* til narkotiske stoffer

Det gjør at man er nødt til å ta stilling til hva det innebærer at man anser et stoff som farlig. Herunder å se på hva som særpreger de forskjellige narkotiske stoffene, og finne ut hva som gjør at noen stoffer blir betraktet som farligere enn andre.

I forarbeidene til loven blir flere ulike narkotikum beskrevet i detalj. Her får man litt inntrykk av hvordan de ulike stoffene påvirker brukene. Det gjøres likevel ikke en rangering av farlighetsgraden til de ulike stoffene.³³

Narkotika er definert som et stoff som har evne til å skape avhengighet. Graden av farlighet må da naturlig påvirkes av hvor stor grad avhengighet som utvikles hos den som bruker stoffet.

For å kunne si noe om dette må man ha spesiell kunnskap om hvordan kroppen reagerer på ulike rusmidler. Uttalelser fra leger med spesielt kunnskap på feltet vil da være avgjørende for vurderingen av hvor farlig det enkelte stoff er.

Det er også dette som gjøres i rettspraksis når dommerne skal ta stilling til spørsmålet om stoffets farlighet.

Sentrale momenter i vurderingen er i følge rettspraksis ”*rusvirkning, alvorlige medisinske virkninger og farlighet ved enkeltinntak, fare for avhengighet, fare for omgivelsene og fare for skader ved langvarig gjentatt bruk.*”.³⁴

³² Ot.prp.nr.23 (1983 – 1984) s. 27

³³ NOU-1982:25 s. 63-73

³⁴ Se f.eks. Rt-1996-1726, Rt-2004-1280

På bakgrunn av spesialistuttalelser har det i rettspraksis dannet seg en rangering av hvilken grad av farlighet de mest sentrale rusmidlene har. Det stoffet som helt klart rangerer høyest på listen er heroin. En rekke høyesterettsdommer karakteriserer dette som det farligste stoffet på bakgrunn av de kriteriene som er listet opp ovenfor³⁵

I denne sammenheng får det den konsekvens at det skal mindre til av befatning med heroin enn andre stoffer for at forbrytelsen skal anses som grov.

Etter dette kommer kokain og amfetamin. En stund ble kokain vurdert som et farligere stoff enn amfetamin og straffen for befatning med kokain var derfor høyere enn tilsvarende for amfetamin. På bakgrunn av nye vurderinger, gjort av overlege Mørland i en sak som dreide seg med befatning med kokain, måtte disse stoffene anses som likeverdige i farlighetsgrad.

³⁶ Dette medførte at praksis ble omgjort på dette området. Straffen for befatning med kokain ble satt ned på nivå med amfetamin. *Dette viser at straffnivået, på bakgrunn av en vurdering av stoffenes farlighetsgrad, kan endre seg over tid, uten at man trenger ny lovgivning på området.*

LSD og ecstasy har i forhold til de helsemessige kriteriene blitt ansett å ligge på nivå eller litt alvorligere enn kokain og amfetamin i farlighetsgrad.³⁷

I en klasse for seg kommer cannabisstoffene.

I forarbeidene blir denne type stoff betegnet som et av de mindre farlige stoffene.³⁸

Bakgrunnen for dette er at disse stoffene *er mye mindre avhengighetsskapende* enn stoffer som heroin, kokain og lignende.³⁹ Mange har snakket varmt for liberalisering av denne stofftypen, og i den sammenheng sammenlignet det med alkohol og tobakk som er lovlige nerve- og rusgifter.

Straffelovrådet mente at den reduserte farlighetsgrad skulle medføre at maksimumsstraffen for befatning med dette skulle være på 10 år, j.fr straffeloven § 162 annet ledd. Det betød at

³⁵ Rt-1984-1261, Rt-1991-1063

³⁶ Rt-1997-1574

³⁷ Rt-1994-1332

³⁸ Ot.prp.nr.23 (1983-1984) s. 17

³⁹ Mørland, Cannabis i forhold til andre narkotika og alkohol

man ikke skulle kunne straffes etter de skjerpede straffeutmålingsreglene i straffeloven § 162 tredje ledd. Dette rådet ble imidlertid møtgodt av departementet som var redd for den signaleffekt dette skulle få. Det er etter dette klart at cannabis faller under alle deler av bestemmelsen, men her skal det betydelig høyere doser av stoffet til for at overtredelsen skal betegnes som grov. At cannabis blir betraktet som et av de mindre farlige stoffer har også kommet til uttrykk i Høyesterett. I Rt-2008-1217 bruker førstvoterende betegnelsen ”ikke særlig farlig stoff” ved vurderingen av farlighetsgraden av hasj.

I vurdering av stoffets farlighet kan det også komme inn andre momenter enn bare de rent helsemessige. Det er sånn at noen typer stoffer er *mer brukervennlige* enn andre og spredningsfaren av disse stoffene kan derfor være større enn ved andre stoffer. Dette har blitt lagt vekt på av rettspraksis når det gjelder stoffer som LSD og ecstasy som tilbys i tablettform.⁴⁰ Noen stoffer kan være spesielt farlige i kombinasjon med andre stoffer eller i kombinasjon med alkohol. Dette kan gjøre at men anser stoffet som mer farlig, selv om det er mindre farlig når det brukes for seg selv.⁴¹

4.2.2 Kvantumets betydning for subsumsjonen.

Her ser man på størrelse nav det narkotikaparti som har blitt beslaglagt. Det er naturlig at dette tillegges vekt da det er stor forskjell i straffverdighet om man prøver å selge 10 gram heroin eller man om man prøver å selge 750 gram. I det siste tilfellet vil man risikere en mye større spredning av stoffet og det er nettopp det loven prøver å hindre. Når forskjellen er så stor som i eksempelet ovenfor blir denne vurderingen ikke så vanskelig i forhold til subsumsjonen. Problemet blir å sette en grense som anses rettferdig når forskjellene er mindre. Hvor mye mer straffverdig er det å selge 6 kilo hasj enn 4 kilo?

Det kan være vanskelig å ta stilling til dette spørsmålet, men i vurderingen må det legges vekt på hva som anses *rettferdig* og hva som anses å skape i størst mulig grad *likhet* for loven. I tillegg må man ta hensyn til hva som er en *effektiv rettspleie*. I rettspraksis har dette

⁴⁰ Rt-1996-170

⁴¹ Se Rt-2003-413

problemet vært løst ved å sette relativt eksakte grenser for hvor mye stoff man kan være i besittelse av i forhold til om overtredelsen blir betraktet som en grov narkotikaforbrytelse. Dette gir i størst mulig grad likhet for loven og det skaper regler som er lette å håndheve. Rettferdighet i de situasjoner hvor man befinner seg helt på grensen skapes ved straffeutmålingsreglene. Selv om salg av 6 kilo hasj blir subsumert under et strengere straffealternativ enn salg av 4 kilo, så vil ikke den reelle forskjell i straff bli særlig stor da man prøver å tilpasse straffene slik at det ikke blir urimelige forskjeller.

Riksadvokaten og domstolene ser på hverandres praksis når de bestemmer hvilket kvantum som er avgjørende for om forholdet skal betraktes som grovt. Riksadvokaten har i denne forbindelse gitt ut et rundskriv om hvor grensene skal gå for de ulike stofftypene.⁴² Dette har fungert som retningslinjer for domstolene. Der praksis har gått en annen retning har rundskrivene blitt endret i tråd med dette.

I dag er grensene satt slik på sentrale stoffer:

For heroin går grensen for å anvende § 162 annet ledd omtrent ved 15 gram. For amfetamin går grensen ved ca. 50 gram. Det samme gjelder ved kokain. Ved LSD og ecstasy går grensen ved ca 350 rusdoser. For cannabisstoffer går grensen ved ca.1 kilo.

Dette er i tråd med rettspraksis.⁴³

Når det gjelder produksjon av narkotika, de typiske tilvirkningstilfellene, er det ikke alltid like lett å avgjøre hvilket kvantum narkotika den enkelte lovovertreder skal domfelles for. Blir man oppdaget når man driver en cannabisplantasje, blir det et spørsmål om man skal domfelles for det stoffet man finner på beslagtidspunktet, eller om fokuset skal være på den produksjonskapasitet plantasjonen har. I Rt-2009-279 ble det uttalt at man ved fastsettelsen av størrelsen på partiet i forbindelse med straffeutmålingen skulle ta utgangspunkt i produksjonskapasiteten. Det er naturlig at dette også blir utgangspunktet når det gjelder subsumsjonen.

⁴² Riksadvokaten rundskriv "Del II – nr. 1/1998" s. 2

⁴³ Rt-2005-1473, Rt-1999-1008, Rt-1996-1726, Rt-2000-3,

4.2.2.1 Stoffets renhetsgrad

Et problem i forhold til det å ta hensyn til stoffets kvantum er at styrken på sammen mengde stoff av samme type kan variere mye. Et eksempel kan være at to personer overdrar ca 20 gram heroin hver. Det ene partiet har en renhetsgrad på 98 % det andre partiet har en renhetsgrad på ca. 17 %. Dette kan hvis man regner om til antall brukerdoser heroin utgjøre en betydelig forskjell.⁴⁴ Når kvantumet har så mye å si for lovanvendelsen, så må det i noen grad ta hensyn til dette. Spredningsrisikoen vil være høyere dess flere brukerdoser partiet kan gjøres om til. Hvordan skal man løse dette problemet? En måte kan være å finne en normalverdi for hvert stoff å beregne kvantum ut i fra hvor mye det konkrete partiet differensierer fra denne verdien. Det kan være vanskelig og tidkrevende å ta standpunkt til renhetsgrad i forhold til brukerdoser. Dette taler i mot å gjøre lovanvendelsen så komplisert.

I rettspraksis har de løst dette ved stort sett å ta *hensyn til renhetsgraden i straffutmålingen*. Hvis man befinner seg helt ved den nedre eller øvre grensen for å anvende en bestemmelse, så tar retten hensyn til renhetsgraden også ved lovanvendelsen. De har satt strenge vilkår for å gjøre dette. Utgangspunktet er at det bare tas hensyn til renhetsgraden hvor det foreligger *markerte avvik* fra den normale terskelverdi for vedkommende stoff at det kan få betydning for subsumsjonen. I tillegg legges det ikke avgjørende vekt på dette momentet, men det gjøres en *totalvurdering av forbrytelsens karakter*.⁴⁵ Dette er helt på linje med de vurderingene som gjøres når renhetsgraden bare spiller en rolle i selve straffutmålingen.

Dommen i Rt-1988-314, uttrykker dette poenget på følgende måte:

”Det er riktig at renheten av et narkotisk stoff kan komme i betraktning når man skal vurdere grovheten av forbrytelsen i relasjon til § 162, men den kan ikke uten videre gi seg noe forholdsmessig utslag, fordi spredningsfaren og skademulighetene kan være like store også om stoffet er av mindre god kvalitet.”

⁴⁴ Rt-1997-1667, Rt-1995-238

⁴⁵ Rt-2005-1473, Rt-2001-887

Et eksempel hvor det ble tatt hensyn til svært lav renhetsgrad ved lovanvendelsen har vi i en sak fra Rt-2005-1473. Her hadde et parti heroin en renhetsgrad på 4–7 %, noe som var betydelig lavere enn normalverdi som var på mellom 30 % og 50 %. Dette var stort nok avvik til at retten *tok hensyn* til dette når de skulle avgjøre om overtredelsen var en grov narkotikaforbrytelse.⁴⁶ I denne saken fant retten ut at stoffet omregnet til normal renhetsgrad, ville utgjøre mellom 8,4 – 12,6 gram heroin. Terskelen for å anvende straffeloven § 162 annet ledd ligger som nevnt på ca. 15 gram heroin. Retten kom her til at saken skulle subsumeres som grov narkotikaforbrytelse, og la i den vurderingen spesielt vekt på andre momenter, som at det gjaldt salg som var rent profittbasert fra en som ikke selv brukte narkotika.

Dette viser at retten ikke føler seg bundet av den nøyaktige omregningen, når de vurderer hvilket straffealternativ forholdet skal behandles etter, men at de foretar en *helhetsvurdering* hvor de også ser på andre forhold som har betydning lovanvendelsen.

4.2.3 Handlingens karakter

Selv om det legges mye vekt på stoffets art og kvantum følger det av ordlyden at det også skal ta hensyn til handlingens karakter ved avgjørelsen av om forholdet ska l betraktes som grov narkotikaforbrytelse.

Hva som er viktige momenter når man skal vurdere ”handlingens karakter” følger ikke av loven. Hvis to saker fremstår som relativt like når det gjelder art og kvantum, må man se på om det er noen individuelle forskjeller som likevel gjør at sakene ikke bør bli behandlet helt likt. Det er i denne vurderingen naturlig å ta hensyn til hva formålet med loven er. Er det noen typer handlinger som fremstår som mer i kjernepunktet av hva loven ønsker å ramme, vil dette være momenter det tas hensyn til. Stikkord i denne sammenheng vil være ”*hindre spredningen av narkotika i samfunnet, profesjonalitet, kynisme, profittmotiv*” I den

⁴⁶ Rt-2005-1473, Rt-2001-887

sammenheng vil man kunne ta hensyn til om det er noen handlinger som fremstår som mer straffverdige enn andre. Et eksempel kan være at man innfører narkotika ved å tvinge noen som er i en avhengighetsstilling til seg til å foreta selve innførselen isteden for å gjøre det selv. Dette vil gjerne fremstå som mer straffverdig enn hvis man betaler noen som frivillig ønsker å gjøre dette.

I forarbeidene sies det at det i vurderingen av ” handlingens karakter” skal legges vekt på hvilken rolle vedkommende har hatt eller om narkotikaen systematisk selges til utsatte grupper.⁴⁷ Typisk vil det reageres hardere på en som er leder for en operasjon enn en som bistår uten å ha noen styringsmuligheter. Det vil også slås hardere ned på at men selger stoff til bestemte utsatte grupper, for eksempel skoleungdom.

I rettspraksis har de momentene som her har vært framme blitt tatt hensyn til. Det er likevel slik at de har latt det ha mest å si for straffutmålingen og ikke selve lovanvendelsen. De momenter som tas opp i forbindelse med lovanvendelsen her *vil også få stor betydning ved straffutmålingen*. Poenget i denne sammenheng er å vise hvilke typetilfeller det blir reagert skjerpende på.

.

4.2.3.1 Befatning med narkotika i fengsel.

I skjerpende retning har det spesielt vært reagert på at narkotikaovertredelsen har skjedd mens gjerningspersonen har sittet i fengsel. I Rt-2003-1818 ble det uttalt at det var særlig graverende at det straffbare forholdet fant sted innenfor fengsel av en medinnsatt. I denne saken var det i tillegg skjerpende momenter at det var snakk om et tungt narkotisk stoff i ikke ubetydelig mengde og at forbrytelsen utelukkende var profittmotivert.

Grunnen til at dette er et skjerpende moment er at man mener at narkotikabruk i fengsel vil virke negativt på fangemiljøet, og at det kan føre til at innsatte begynner med misbruk under soning. Det kan redusere den generelle sikkerheten for innsatte og ansatte, og det kan

⁴⁷ Ot.prp. nr. 23 (1983-1984) s. 25

føre til at rehabiliteringen blir vanskeliggjort etterpå.⁴⁸ I den omtalte saken resulterte dette momentet til en straffeskjerpelse på fire måneder.

Hvor mye *vekt* det vil få i straffutmålingen at befatningen med narkotikaen har skjedd i fengsel vil imidlertid variere. Der hvor overtredelsen bare er motivert ut i fra eget bruk er det ikke sikkert at dette vil være et straffeskjerpene moment i det hele tatt j.fr. uttalelser I Rt-2005-368. I denne saken ble det lagt vekt på at domfeltes rolle hadde vært relativt beskjedne og at deler av overtredelsen gjaldt narkotika til eget bruk. Førstvoterende uttaler i denne saken

”Ut fra Høyesteretts presisering av saksforholdet ser jeg ikke avgjørelsen som uttrykk for at et tilsvarende tillegg generelt vil være riktig ved narkotikalovbrudd i fengsler. Gjelder saken for eksempel utelukkende en innsatts eget misbruk, kan jeg vanskelig se at det er riktig med noe tillegg overhodet.”

Det betyr at i hvilken grad det gjøres gjeldene som et straffeskjerpene moment at overtredelsen skjedde i fengsel vil være avhengig av andre karaktertrekk ved overtredelsen. Foreligger det et rent profittmotiv vil det at det skjedde i fengsel gi en strengere bedømmelse.

4.2.3.2 Salg til utsatte grupper

Noen grupper er mer sårbare når det gjelder påvirkning fra narkotikaselgere. Har man utnyttet et slikt marked vil det kunne føre til straffeskjerpelse. I slike tilfeller kan man bidra til at grupper som ellers ikke ville brukt narkotika får anledning til å prøve. Det er da særlig salg til ungdom man har i tankene. Man kan tenke seg at man oppsøker ungdomsskoler og prøver å verve nye brukere. Eller man tilnærmer seg bevisst tidligere rusmisbrukere som er i en rehabiliteringsfase. Dette vil bli ansett som særlig samfunnsskadelig virksomhet.

⁴⁸ Rt-2003-1818

Fra rettspraksis har vi et eksempel om at salg til en utsatt gruppe ble vurdert som et skjerpende moment i Rt-2004-1491 Her ble det lagt vekt på at tiltalte hadde bidratt med spredning av amfetamin ved bedrive salg i et ungdomsmiljø.

4.2.3.3 Et spesielt forbrytersk forsett

Det er naturlig at det reageres hardere mot en som planlegger en forbrytelse enn en som mer av en tilfeldighet slumper til å gjøre det. Vi reager instinktivt mer bebreidende mot en som gjør det som et langsiktig mål å forgå seg mot oss, enn de som gjør det på grunn av noe som plutselig oppstår i en særlig situasjon. Fra et samfunnsmessigperspektiv vil vi også ha interesse av beskytte oss mer mot den type kriminalitet som er et resultat av lang planlegging. Det sier seg selv at skadepotensialet er mye større ved de overveide forbrytelsene. I tillegg vil det kreve mer ressurser fra myndighetene å avdekke denne type aktivitet.

Dette vil derfor være et moment i vurderingen av grovheten til forbrytelsen, hvordan lovovertrederen har gått frem og hva slags motiver han har. Under dette ser man på graden av planlegging, profittmotiv, profesjonalitet, spesielle hjelpemidler og som har vært brukt osv. Et eksempel fra rettspraksis har vi i Rg-2002-143

”I straffskjerpende retning må det imidlertid legges vekt på at stoffet var plassert på en måte som i følge tollmyndighetene er karakterisert som svært profesjonelt, slik at det var først etter svært grundig og oppmerksom gjennomgang av bilen at stoffet ble observert. Det må også legges vekt på at bilen han brukte, var byttet ut med den tidligere bilen siktede benyttet, fordi han ville bruke en bil som i minst mulig utstrekning pådrog seg tollmyndighetenes oppmerksomhet og ønske om kontroll. ”

Her ser vi at retten tar stilling til hvordan forbrytelsen er utøvd i straffutmålingen. At tiltalte hadde gjort store bestrebelser for at forbrytelsen ikke skulle bli oppdaget, ble tillagt vekt i skjerpende retning.

4.2.3.4 Spesiell stilling

Det er noen posisjoner i samfunnet som tilsier at man tar mer ansvar fordi man skal være en rollemodell. Man overtrer for eksempel straffebestemmelsen og har stillinger som politi, dommer, prest, lærer og lignende. Det tar seg ikke videre godt ut om man som politimann blir tatt for å være i befatning med narkotika. Enda alvorligere vil det være om man utnytter den stillingen man har for å selge narkotiske midler. Som sykepleier selger man for eksempel legemidler til beboerne på et sykehjem. At stillingen kan brukes som et moment har vi et eksempel på i en sak som gjaldt en mannelig adjunkt ved videregående skole. Her ble det ansett som straffeskjerpene at han hadde overtrådt narkotikabestemmelsen i en periode hvor han hadde ansvar for elever ved skolen.⁴⁹

4.3 Meget betydelig kvantum.

Straffen skjerpes ytterligere etter straffeloven § 162 tredje ledd, første punktum.

”Gjelder overtredelsen et meget betydelig kvantum, er straffen fra 3 til 15 år”.

Vilkåret er etter ordlyden at overtredelsen gjelder ”et meget betydelig kvantum.” Ordlyden tilsier at man her må opp i narkotikabeslag som er *betydelig høyere* enn hva som anses som normalt. Forarbeidene går i samme retning og det uttales bestemmelsen bare tar sikte på ”*ekstra ordinære tilfelle*.” Det skal legges vekt på stoffets farlighetsgrad i vurderingen av hvilket kvantum som kreves.⁵⁰

Dette er det eneste momentet som følger av ordlyden. Hva skal til for at man subsumerer en narkotikaforbrytelse under denne bestemmelsen? I følge forarbeidene tar bestemmelsen sikte på *storhandelen med narkotika*. Bestemmelsen er tenkt anvendt i bare særlig graverende tilfeller.⁵¹

⁴⁹ Rt-1994-711

⁵⁰ NOU-1982: 25 s.43

⁵¹ Ot.prp. nr. 23 (1983-1984) s. 30

Avgjørende momenter har i følge rettspraksis vært partiets *størrelse, farlighetsgrad og i noen grad partiets renhetsgrad*. Hvilken rolle vedkommende har hatt spiller mindre rolle for subsumsjonen.⁵² I Rt-1997-1667 uttaler førstvoterende ” *I rettsbelæringen er det vist til at domfelte hadde en ren kurerrolle. Det er etter min mening et argument som vanskelig kan tillegges vekt ved vurdering av om et forhold skal bedømmes etter tredje ledd. Avgjørende momenter etter tredje ledd vil være partiets størrelse (kvantum), farlighetsgraden og i noen grad stoffets renhetsgrad.*”

I forhold til denne bestemmelsen vil det som har blitt sagt om handlingens karakter bli trukket inn i straffeutmålingen.

I forarbeidene var det debatt i forhold til om denne bestemmelsen skulle reserveres de såkalte harde stoffer. I så fall ville ikke forbrytelser som gjaldt befatning med cannabis falle under bestemmelsen. Dette ble det ikke tilslutning til, noe som medfører at alle stoffer som står på narkotikalistene kan henføres under denne bestemmelsen.⁵³ Det vil likevel ha en betydning i vurderingen av om bestemmelsen skal komme til anvendelse hvor farlig stoffet er.

Ettersom kvantumet har avgjørende vekt for lovanvendelsen har det gjennom praksis blitt utformet grenser for når bestemmelsen kommer til anvendelse. I riksadvokatens rundskriv følger det at for heroin settes grensen ved ca. 750 gram, for amfetamin og kokain ved ca. 3 kilo, LSD og ecstasy ved ca 15 000 rusdoser, og cannabis ved ca. 80 kilo.⁵⁴ Flere Høyesterettsavgjørelser er forenelig med dette synet.⁵⁵

4.4 Særdeles skjerpende omstendigheter.

Etter straffeloven § 162 tredje ledd annet punktum kan straffen forhøyes ytterligere:

”under særdeles skjerpende omstendigheter kan fengsel inntil 21 år dømmes.”

⁵² Rt-1997-1667

⁵³ Ot.prp. nr. 23 (1983-1984) s. 19-20

⁵⁴ Riksadvokaten rundskriv ”Del II – nr. 1/1998” s. 2

⁵⁵ Rt-1997-1667, Rt-1995-471

Ordlyden tilsier her at denne bestemmelsen må brukes i helt spesielle situasjoner. Sett i sammenheng med resten av bestemmelsen som har flere grader av straffeskjerpende momenter, må man forvente at det er en *meget høy terskel* som skal overstiges før bestemmelsen kommer i betraktning. Strafferammen trekker i samme retning, 21 år er lovens strengeste straff. Forbrytelsen må være av en art som vi anser som *ekstremt samfunnsskadelig*.

Når strafferammen ble hevet til 21 års fengsel var det i følge forarbeidene ikke fordi man mente at straffenivået på narkotikaforbrytelser var for lavt. Man var bekymret for den utvikling narkotikahandelen hadde tatt og ønsket å sikre at man hadde streng nok straffereaksjon hvis de *virkelige store bakmenn* bak narkotikaomsetningen ble tatt.⁵⁶ Det er viktig å tolke regelen i lys av denne bakgrunnen.

Vi finner noen holdepunkter for hvilke momenter som skal tillegges vekt i vurderingen i forarbeidene. Det uttales at det skal legges vekt på stoffets art og mengde. Avgjørende hensyn vil likevel være den rolle vedkommende har hatt i forbindelsen med forbrytelsen. *”Den lille brikken i operasjonen rammes ikke, det er bare de som fortjener betegnelsen hovedpersoner.”*⁵⁷

Det har vært en del rettspraksis på området som har utformet en del momenter av betydning for avgjørelsen.

Nøkkelord i denne forbindelse er profesjonalitet, profittmotiv, organisert kriminell virksomhet, bakmenn, omfattende virksomhet, styringsmuligheter.

4.4.1 Stoffets art og kvantum

Det er selvfølgelig viktig å se på hva slags stoff overtredelsen og størrelsen på beslaget. I sammenheng med dette er det interessant å se hvordan dette straffealternativet forholder

⁵⁶ Ot.prp. nr. 23 (1983-1984) s. 22 og 24 og 30

⁵⁷ Ot.prp. nr. 23 (1983-1984) s. 24

seg det første straffealternativ i bestemmelsens tredje ledd. I vurderingen av denne bestemmelsen legger man vekt på stoffets art og kvantum. Spørsmålet blir da om størrelsen på beslaget kan bli så stort at dette alene gjør at man anser det for å foreligge ”skjerpende omstendigheter.” Om dette har det i Rt-1998-2001 blitt uttalt: ”*Det holder ikke at partiet med narkotika er ekstraordinært stort, dette rammes bare av første punktum.*” Det betyr at det må noe mer til enn bare et stort beslag.

Det er også relevant å se på hva slags stoff det man har Det kunne være naturlig å tenke seg at befatning med de mindre farlige stoffene ikke ville bringe bestemmelsen til anvendelse. Her er forarbeidene imidlertid klare, befatning med alle typer stoff kan rammes av bestemmelsen.⁵⁸

I en relativ ny dom, j.fr Rt-2008-1217, tok Høyesterett stilling til om en person kunne straffes etter denne bestemmelsen ved innførsel av store mengder hasjisj.

Førstvoterende la her til grunn på bakgrunn av uttalelsene i forarbeidene at dette straffealternativet også kunne brukes i forhold til de mildere stoffer. Han la likevel vekt på i avgjørelsen av og *ikke* la bestemmelsen komme til anvendelse, at overtredelsen gjaldt et av de mindre farlige stoffer. Dette sammen med andre momenter i saken trakk i retning å subsumere forholdet under første straffealternativ.

Ut i fra dette må vi kunne fastslå at befatning med cannabisstoffer kan rammes av bestemmelsen, men da skal det mer til i forhold til andre sider ved det straffbare forholdet.

.

4.4.2 Tiltaltes rolle.

Dette er et viktig moment når det skal avgjøres om dette straffealternativet skal komme til anvendelse. Det var helt bestemte personer lovgiver ønsket å ramme med bestemmelsen, nemlig bakmennene i narkotikaomsetningen. For å beskrive dette har domstolene brukt ulike fraser. For eksempel ”*han fremstår som hjernen bak hele foretaket*”⁵⁹

⁵⁸ Ot.prp.nr.23 (1983-1984) s. 19

⁵⁹ Rt-1995-471

I dette ligger at man må ha en lederfunksjon og at man har en sentral plassering i virksomheten. Under dette vil man se på hvor stor *reell makt* vedkommende har og hvilke *styringsmuligheter* han har. Man vil se om personen kjenner til organiseringen av virksomheten og hvem som har nøkkelrollene.

Hvor lenger bort personen selv er fra å håndtere narkotikaen, hvor større sannsynlighet er det for at han har en lederrolle hvis man kan påvise at han får fortjenesten fra virksomheten.

Lederne kan ofte benytte seg av kurerer i forbindelse med innførsel og salg.

En lagrettdommer uttalte i denne forbindelse ”*som vanlig i slik virksomhet, holdt lederne seg til enhver tid på god avstand fra narkotikaen.*”⁶⁰ Det kan godt være flere enn en som rammes av bestemmelsene. Mer enn en kan være leder i en gruppe. Det sentrale for retten vil i slike situasjoner være å få en klarhet i om det foreligger noe over eller underordningsforhold mellom personene.

4.4.3 Omfanget av virksomheten.

Det stilles et krav til narkotikaforbrytelsen er av et visst omfang. Tanken er at de små og mellomstore overtredelsene faller utenfor bestemmelsens rekkevidde. I denne sammenheng vil man se på hvor mange mennesker som er involvert i forbrytelsen, over hvor lang tid har virksomheten foregått, hvilket utstyr har vært brukt osv. Selv om andre momenter foreligger som tilsier at det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter, kan nettopp det at *omfanget* ikke er stort nok være avgjørende for at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse.

I hvilken grad det legges vekt på omfanget av virksomheten i forhold til andre momenter kan illustreres med et eksempel fra Rt-1998-604. I denne saken mente retten at tiltalte var hjernen bak virksomheten, men dette momentet var ikke tilstrekkelig når ”*innførselen ellers var foretatt på en svært ordinær måte.*”

En dom som viser at man i klart befinner oss innefor det omfanget som kreves har vi i LB-2008-123353. Her uttaler førstvoterende ”*Så vidt vites, er det første gang at det retteføres*

⁶⁰ LB-2008-123353

en sak her i landet mot ledere av slik internasjonal, kriminell virksomhet der det er tale om alle de sentrale narkotiske stoffene i meget betydelige kvanta” Retten bruker i denne setningen mange ord og uttrykk for å understreke det ekstraordinære ved denne forbrytelsen som gjorde at de anså at man her befant seg i kjernepunktet for regelens anvendelsesområde. Her er det bare å hake av for ”*ledere av internasjonal virksomhet*”, ”*alle de sentrale narkotiske stoffer*” og ”*meget betydelig kvanta*” som nøkkelord ved lovanvendelsen.

Som nevnt vil også det tidsrommet den straffbare handling har blitt foretatt innenfor få betydning for vurderingen. Hvis den straffbare handling skjer over et *begrenset tidsrom* kan dette tilsi at omfanget av virksomheten ikke er stort nok. Overtredelsen gjelder for eksempel bare en innførsel, eller omsetningen har skjedd innefor et begrenset område i tid. Dette kan særlig få betydning hvis det også foreligger andre omstendigheter i saken som taler mot å subsumere forholdet under en så alvorlig straffebestemmelse. Dette poenget ble vektlagt i Rt-2008-1217 da den straffbare virksomhet ikke strakte seg over et langt tidsrom. Dette talte mot å la bestemmelsen komme til anvendelse, men det ble også lagt vekt på at det dreide seg om et av de mindre farlige stoffene.

4.4.4 Profittmotiv

Dette straffealternativet sikter mot forbrytelser som omhandler *store pengebeløp*. Dette henger sammen med det at virksomheten må ha et visst omfang. Er det snakk om lite inntjening vil overtredelsen fremstå som for ordinær for at man vil si at det foreligger ”særdeles skjerpende omstendigheter.” Motivet til lovovertrederen vil også komme under denne vurderingen. Foretar man forbrytelsen fordi man er i en tvangsposisjon vil ikke hovedmotivet være å tjene penger.

Fra rettspraksis har vi eksempel på at en inntjening på til sammen ni millioner kroner over en kort tidsperiode ble ansett som klart innenfor regelens anvendelsesområde.

. I LB-2008-123353 viste retten til fire pengetransporter i løpet av en månedstid gjorde at hovedmennene kunne innkassere til sammen 9 millioner kroner.

4.4.5 Kynisme og profesjonalitet

Dess mer kynisk og profesjonell narkotikaomsetningen er jo mer taler det for en streng subsumsjon. Hvis man utnytter en stilling eller en spesiell situasjon for å drive med omsetning av narkotika i stort monn kan dette momentet få en spesiell vekt. Man utnytter for eksempel det handlingsrommet man har som leder i en statlig virksomhet til å drive storstilt innførsel av narkotiske stoffer. En dom hvor dette momentet ble tillagt vekt var i Stuerdommen Rt-1995-471. Her hadde domfelte *kynisk utnyttet de muligheter som forelå han for å foreta den straffbare handling*. Han utnyttet sin kunnskap ved å ha jobbet som stuer på en flyplass til å gjennomføre innsmuglingen på en måte som fullstendig satte tollvesenets kontroll ut av spill. Han hadde også utnyttet sine lederegenskaper til å engasjere stuer som medvirkere til den kriminelle handlingen. I denne saken ble det tatt spesielt hensyn til både kynismen og profesjonaliteten i gjerningspersonens virksomhet.

4.4.6 Organisert kriminell gruppe

Hvis man klarer å føre bevis for at det er en organisert kriminell gruppe j.fr straffeloven § 60 a, vil dette være et tungt moment i vurderingen av om vedkommende kan straffes etter dette straffealternativet. Har man en rolle som beskrevet over og virksomheten har et visst omfang, nærmer vi oss midtpunktet i forhold til hvilke tilfeller bestemmelsen er ment å ramme. I rettspraksis legges det stor vekt på i anvendelse av dette straffealternativet at man kan finne et slikt tilknytningsforhold til en kriminell gruppe. I LB-2008-123353 uttaler førstvoterende noe om betydningen dette får for anvendelsen av bestemmelsen:

”Forholdene ligger for hans vedkommende i kjerneområdet for den straffskjerpene bestemmelsen i straffeloven § 162 tredje ledd annet punktum.”

5 Kort om skyld og medvirkning

For at man skal kunne straffes kreves subjektiv skyld. Det alminnelige skyldkravet ved forbrytelser er forsett j.fr straffeloven § 40 første ledd. Det følger imidlertid av straffeloven § 162 fjerde ledd at uaktsomhet også straffes. Strafferammen er da lavere, maksimumsstraffen for uaktsom narkotikaforbrytelse er to år.

Straffeloven § 162 femte ledd gjør medvirkning til en narkotikaforbrytelse straffbart.

Strafferammen er den samme som for hovedpersonen. Det blir opp til domstolene ved den konkrete straffutmålingen å avgjøre om det er noen grunn til å straffe medvirkeren mildere enn hovedmannen.

5.1 Forsettet må dekke gjerningsbeskrivelsen.

Krav til forsett er at det må dekke det objektive gjerningsinnholdet i straffebudet. Det betyr at man må forsettelig ha gjort en av de syv handlingsalternativene som følger av straffeloven § 162.

Man må for eksempel være klar over at det i kjelleren ligger en sekk full med heroin, for at man kan bli dømt for oppbevaring av heroinen. Hvis noen putter noen gram heroin i lomma til en som ikke er klar over det, så kan ikke vedkommende bli straffet for innførsel hvis han passerer den norske grensen.

Forsettet må dekke det faktum at man er i befatning med narkotika.

Dette betyr at man ikke kan straffes hvis man ikke er klar over at det man kjøper på gata er narkotika. Man tror for eksempel man kjøper helsekost eller lignende. Påtalemyndighetene og eventuelt retten må da avgjøre om dette er en troverdig forklaring fra siktedes side.

Forsettet må også dekke stoffets art. Befatning med visse stoffer (for eksempel heroin) blir bedømt strengere enn befatning med andre (for eksempel hasj). Forsettet må dekke befatning med den type narkotika som blir bedømt strengest. Det betyr at dersom man innfører heroin i den tro at det er hasj, vil man bare kunne dømmes for innføring av hasj.

Forsettet dekker da ikke det faktum at det gjelder heroin som blir bedømt strengere. Dette støttes av rettspraksis.⁶¹

Forsettet må dekke det kvantum narkotika siktelsen gjelder. Innfører man 50 gram heroin til landet i den tro at man har med seg 20 gram, vil kun 20 gram dekkes av forsettet.

5.2 Uaktsom narkotikaforbrytelse

Uaktsom narkotikaforbrytelse rammes av loven j.fr § 162 gjerde ledd.

Dette kom inn ved lovendringen i 1984. I utgangspunktet mente man at uaktsom narkotikaforbrytelse ikke var særlig praktisk. Som begrunnelse for dette var at det kunne tenkes at man var uvitende om innholdet av et lovlig kjøpt legemiddel i utlandet. Hvis innholdet av preparatet stod på narkotikalistens, kunne man bli rammet av denne bestemmelsen hvis man var uvitende om innholdet av preparatet.

Ellers mente man at det kunne forekomme tilfeller der det føles rimelig å ilegge straff, men hvor det forelå bevisvil om forsett.⁶²

I praksis har vi eksempler på at denne anvendelsesmåten har vært brukt.⁶³

Utgangspunktet for uaktsomhetsvurderingen er i følge Andenæs er en vurdering av om man har opptrådt forsvarlig ut ifra en alminnelig fornuftig dom. Han bruker uttrykket ”*den tillatte risiko*”. Uaktsomhetsbedømmelsen foretas på grunnlag av den individuelle situasjon.⁶⁴

I forhold til straffeloven § 162 kan man utvise uaktsomhet i forhold til om man er i befatning med narkotika. Man er for eksempel uvitende om at et legemiddel inneholder stoffer som står på narkotikalistens. Hvis man ikke har lovlig tilgang på dette legemiddelet, man mangler for eksempel resept kan man bli dømt for uaktsom narkotikaforbrytelse.

⁶¹ LB-1997-362, LB-2001-227

⁶² Ot.prp. nr.23(1983-1984) s. 26-27

⁶³ Rt-1989-1004

⁶⁴ Andenæs s.245

Her vil *hensynene til regelens effektivitet* spille inn i bedømmelsen av om det foreligger uaktsomhet. Det skal ikke være lett å omgå regelen ved ikke å gjøre de nødvendige undersøkelser. I rettspraksis har det blitt lagt til grunn en *streng aktsomhetsnorm* når denne vurderingen gjøres. Et eksempel er en sak fra lagmannsretten som gjaldt befatning med legemiddelet Paralgin Forte. Lovovertrederen var ikke klar over at pillene inneholdt stoffer som stod på narkotikalistens. Han hadde en somatisk lidelse og hadde fått utskrevet legemiddelet av legen sin i mange år (saken gjaldt tabletter han ikke hadde fått utskrevet). Selv om det gjaldt et lite kvantum som var beregnet for eget bruk ble han dømt for uaktsom narkotikaovertrødelse.⁶⁵ Uaktsom narkotikaovertrødelse kan også være aktuelt i de situasjoner hvor man ikke har det nødvendige forsett i forhold til kvantum. Man tror for eksempel at man innfører ½ kilo cannabis, men det viser seg å være 1 kilo. I slike situasjoner hvor man ikke kan bevise at det foreligger forsett for hele partiet, skal det ikke mye til for å karakterisere forholdet som uaktsomt. I rettspraksis blir det ofte betegnet som grovt uaktsomt.⁶⁶

I medvirkningstilfellene har bestemmelsen kommet en del til anvendelse. Særlig der medvirkerens rolle har vært begrenset i forhold til hovedmannen blir forholdet betraktet som uaktsom narkotikaforbrytelse.⁶⁷ Det går en grense mellom det å holde seg bevisst uvitende og det å opptre grovt uaktsomt. Bevisst uvitende kan bli betraktet som forsettelig forbrytelse, mens grov uaktsomhet faller under den mildere straffebestemmelsen i § 162 fjerde ledd. For at det skal foreligge forsett må tiltalte i tillegg ha gjort seg opp en mening om at han vil foreta handlingen selv om det skulle vise seg at det han holder seg uvitende om er ulovlig (dolks eventuales). Det kan skape store bevismessige problemer for påtalemyndighetene å straffe for forsett i slike situasjoner.⁶⁸

⁶⁵ LE-1996-29

⁶⁶ For eksempel LB-2001-227

⁶⁷ LB-1999-1038

⁶⁸ Rt-2000-1843, RG-2007-385

5.3 Medvirkning til narkotikaforbrytelse

Når man medvirker gjør man en straffbar handling i samband med andre. Noen ganger kan medvirkeren ha en like sentral rolle som hovedmannen, andre ganger er medvirkerens rolle mer perifer. Bidraget kan være av både fysisk og psykisk art. Nedad må medvirkning avgrenses mot de tilfeller hvor man har vært til stede men ikke bidratt i en slik grad at man kan bli gjort straffeansvarlig. Andenæs uttrykker seg slik når han prøver å beskrive hvor denne grensen går: *”Selv om en person har en spesiell plikt til å hindre den straffbare handling, vil en ren passivitet som regel ikke kunne straffes som medvirkning.”*⁶⁹

Ved narkotikaforbrytelser er medvirkningsalternativet ofte brukt. Dette er en type kriminalitet hvor det ofte er flere som samarbeider om den straffbare handling. Det kan være vanskelig å bevise i hvor stor grad de enkelte deltakerne har vært medvirkende, det skal derfor ikke veldig mye til for at man blir dømt for dette i narkotikasaker.

I Rt-1982-1315 og i Rt-1989-1004 har vi eksempler på at t Høyesterett trakk medvirkningsbegrepet svært vidt.

I den første dommen ble det dømt for medvirkning til innførsel av narkotika. Domfelte hadde vært med på seilasen som førte narkotikaen inn til landet, på seilturen hadde han deltatt i de daglige gjøremål på båten som å lage mat. Vedkommende hadde ingen personlige interesser i narkotikaen og deltok ikke på noe tidspunkt i den straffbare handlingen. I den andre dommen bestod domfeltes medvirkning til innførsel av at han styrte båten. I begge disse dommene ga ikke de domfelte noe positivt verbalt uttrykk for at de aksepterte den straffbare handling, men retten mente at deres handlemåte i forhold til situasjonen var å anse som psykisk medvirkning. Disse dommene har vært kritisert i teori og for å gå for langt i forhold til medvirkningsansvaret.⁷⁰

Det har likevel vært noen saker for Høyesterett hvor det kan virke som retten har stilt høyere krav til aktivitet for å dømme for medvirkning. I en sak i Rt-1998-459 hadde mannen i huset oppbevart narkotika i kjelleren, det var på det rene at konen var klar over

⁶⁹ Andenæs s. 329

⁷⁰ Andenæs og Bratholm, Spesiell strafferett, 3. utgave, side 319,

dette. Spørsmålet var om dette var nok for å dømme for medvirkning. Retten mente at konen ikke kunne dømmes for medvirkning, hennes passivitet var ikke nok, hun måtte foreta en mer aktiv tilskyndelse. I denne sammenheng uttaler førstvoterende:” *Etter min mening er det heller ikke i vår sak tilstrekkelig grunnlag for å dømme for medvirkning når det gjelder oppbevaringen i kjelleren. Jeg nevner først at den domfeltes mann - som selv bodde i leiligheten - ikke trengte noe samtykke fra sin kone til å oppbevare hasj i sin egen kjellerbod. Jeg kan videre ikke finne tilstrekkelige holdepunkter for å se den domfeltes atferd som en positiv tilskyndelse til oppbevaringen. At det var hun som på forhånd kjente de som var leverandører av hasjen, er etter min mening uten betydning.*”⁷¹

Denne avgjørelsen blir støttet av en annen avgjørelse i Høyesterett.⁷² Etter dette kan det virke som om rettspraksis står for en litt mykere linje nå i forhold til før når det gjelder å dømme noen for medvirkning i narkotikasaker.

6 Kort om aktuelle straffarter

De alminnelige straffer er etter straffeloven § 15, fengsel, forvaring, hefte, samfunnsstraff, bøter og rettighetstap. Hvilke straffer som kan gis til de ulike forbrytelsene følger av det konkrete straffebud med utfyllende regler i straffelovens alminnelige del kapittel 2.

I forhold til narkotikabestemmelsen i straffeloven er det bot og fengsel som er lovfestede straffealternativer. Andre straffarter kan likevel brukes hvis vilkårene for å anvende dem er oppfylt. Under dette faller samfunnsstraff, rettighetstap, forvaring⁷³. Forvaring er ikke særlig aktuelt ved narkotikaforbrytelser, men rettighetstap kan være det i enkelte tilfeller.

⁷¹ Rt-1998-459

⁷² Rt-2005-934

⁷³ Straffeloven §§ 28a, 29, 39c.

6.1 Fengsel

Det å straffe noen til fengsel er samfunnets måte å gi uttrykk for at man anser handlingen som alvorlig og samfunnskadelig. Ubetinget fengsel betyr at man må sone en tid fastsatt i domstolene i fengsel. Fengsel i denne sammenheng kan være i form av lukket fengsel, åpent fengsel, overgangsbolig, utenfor fengsel med særlig vilkår eller som prøveløslatt.⁷⁴

Utgangspunktet er at den som er idømt ubetinget fengsel skal ha innsettes i lukket anstalt.⁷⁵

Høyesterett har utviklet en del retningslinjer som begrenser domstolenes valgmuligheter. De ser på handlingens art og grovhet. Det som vil være formildende ved straffeutmålingen vil også trekke i retning av en betinget dom.

Domstolene har en oppfatning av hvor grensen omtrent går for hva som skiller mellom betinget og ubetinget fengsel for hver stofftype. Kommer det nye stoffer til vil de vurdere farligheten av dette stoffet opp mot andre stoffer og tilpasse reaksjonen ut i fra dette.

Narkotikaprogram

I forbindelse med narkotikakriminalitet kan det settes som alternativ til fengselstraff at domfelte gjennomgår et narkotikaprogram j.fr. straffeloven § 53 nr.6., j.fr forskrift om prøveordning med narkotikaprogram med domstolskontroll.⁷⁶ Forskriften retter seg bare mot rusmisbrukere som er dømt for narkotikarelatert kriminalitet j.fr forskriftens § 2.

I følge forarbeidene er bestemmelsen et forsøk på å sette kriminalpolitikk og rusmiddelpolitikk i sammenheng.⁷⁷ Tunge rusmisbrukere som foretar et stort antall lovbrudd er et problem for samfunnet. Fokuset i programmet er rehabilitering.

Retten må ta stilling til om denne type straff er forsvarlig forhold til den allmennpreventive effekten av straffen. I forhold til samfunnsstraff er det trukket videre rammer for når narkotikaprogram kan idømmes når det gjelder alvorlige forbrytelser. I følge forarbeidene

⁷⁴ Straffegjennomføringsloven § 10

⁷⁵ Straffegjennomføringsloven § 11

⁷⁶ FOR-2005-12-16-1518

⁷⁷ Ot.prp.nr.81 (2004-2005) s. 14

bør det trekkes en grense slik at narkotikaprogram ikke idømmes som eneste reaksjon ved overtredelser av straffeloven § 162 tredje ledd.⁷⁸

Det er få avgjørelser fra Høyesterett hvor narkotikaprogram blir idømt. Fra underordnende domstoler blir det avsagt en rekke avgjørelser hvor deler av dommen gjøres betinget med vilkår av gjennomføring av narkotikaprogram.⁷⁹

Mange av dommene gjelder overtredelse av straffeloven § 162 første ledd.

6.2 Samfunnsstraff

Samfunnsstraff kan tre i stedet for fengselstraff når særlige vilkår foreligger j.fr straffeloven § 28a første ledd.

Det er tre kumulative vilkår som må være oppfylt for denne straffart skal kunne anvendes, jfr. § 28a bokstav a-c. Det første vilkåret innebærer en tidsbegrensning på 1 år i forhold lengden på den fengselsstraffen som alternativt ville bli gitt. Det andre vilkåret retter seg mot straffen som en preventiv funksjon. Samfunnsstraff blir ansett som betydelig mildere straff enn fengsel. Hensynet til straffens formål må derfor ikke tale mot en reaksjon i frihet. Det siste vilkåret er av formell karakter og stiller krav til samtykke og bosted i riket.

Formålet med samfunnsstraff har vært å få den domfelte tilbake i samfunnet ved å gjøre arbeid i frihet i stedet for å sone i institusjon. I følge forarbeidene til ny straffelov ble det uttalt at ”samfunnsstraff brukes som en fellesbetegnelse på straff som gjennomføres ute i samfunnet og som i varierende grad virker frihetsbegrensende.”⁸⁰ Straffen var opprinnelig tenkt som et alternativ til ubetinget fengsel for hovedsakelig vinningskriminelle.⁸¹

⁷⁸ Ot.prp.nr. 81(2004-2005) s.38

⁷⁹ Eks. TBERG-2008-80552, TBERG-2008-90824, TOSLO-2007-101689

⁸⁰ Ot.prp.90 (2003-2004) s.293

⁸¹ Ot.prp.90 (2003-2004) s.294

6.3 bot

Det følger av straffeloven § 162 første ledd at overtredelsen straffes med bøter eller fengsel inntil to år. Ved de skjerpede straffealternativene i § 162 annet og tredje ledd er det ikke anledning til å ilegge bot som eneste straff.

Bot er ansett som en av de mildeste straffereaksjonene. De fleste føler det er mindre stigmatiserende å bli ilagt en bot en å få en fengselstraff selv om den skulle være gjort betinget.

Det blitt gitt ganske få bøter på grunnlag av narkotikabestemmelsen hvert år. Forlegg er derimot ofte brukt.⁸² I forhold til straffereaksjoner for grov narkotikaforbrytelse blir forlegg og bot i praksis ikke gitt.⁸³ Det er klare begrensinger i forhold til når bot kan bli ilagt i for narkotikalovbrudd.

Forlegg og bot gitt av domstol kan i følge riksadvokaten gis ved disse lovbruddene etter straffeloven § 162 første ledd. Bot som eneste straffereaksjon er forbeholdt saker som gjelder *mindre mengder* av narkotiske stoffer. Vilkår for å anvende bot er at det gjelder *erverv eller oppbevaring til egen bruk*. Riksadvokaten har oppgitt ganske eksakte grenser for hvilken mengde stoff det er aktuelt å ilegge forelegg for i forhold til type stoff.

Eksempelvis står det i rundskrivet at grensen går ved 1-2 brukerdoser pulver (heroin, kokain, amfetamin), ved 5 gram når det gjelder hasj, og 5 kilo ved bruk eller erverv av khat.⁸⁴

Dette stemmer med en avgjørelse fra Høyesterett i Rt-1997-572 hvor retten uttaler at erverv av en brukerdose heroin til eget bruk i utgangspunktet straffes med bøter.

Om det blir ilagt bot eller fengsel når man ligger rett over denne grensen vil det være avgjørende om det foreligger andre omstendigheter som virker i skjerpende eller formildende retning. Et eksempel fra rettspraksis er at erverv av 12 gram hasj til eget bruk,

⁸² Kriminalstatistikken (Statistisk sentralbyrå)

⁸³ Kriminalstatistikken (Statistisk sentralbyrå)

⁸⁴ Riksadvokatens rundskriv nr. 1- 1998-del II

ble straffet med betinget fengsel istedenfor bot. I avgjørelsen ble det lagt vekt på at siktede en rekke ganger tidligere hadde vært dømt for narkotikaovertridelser.⁸⁵

Andre former for befatting med narkotika *uansett arten* av stoff vil bli straffet med fengsel, hvis forholdet rammes av straffeloven § 162. *Under dette faller innførsel, utførsel, tilvirking, sender, overdrar eller erverver/oppbevarer narkotika med tanke på videresalg*

7 Straffutmålingen

Når det har blitt fastsatt hvilken del av straffebestemmelsen forholdet faller under, skal det fastsettes en passende straff. Domstolene er her de som setter retningslinjene for hva straffenivået skal ligge på. Gjennom sin praksis har de utledet et straffenivå for ulike typer narkotika sammenholdt med den mengden det gjelder. Utover dette er det en rekke ulike momenter legger vekt på i skjerpende eller formildende retning. Høyesterett har i denne sammenheng en viktig mulighet til å arbeide med rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling.

Retten må ta stilling til er hvilken straffart som vil være aktuelt i den aktuelle saken. Gjelder overtredelsen straffeloven § 162 første ledd kan bot være et aktuelt alternativ i tillegg til fengsel. Ellers vil valget stå mellom betinget eller ubetinget fengsel, samt samfunnsstraff.

I tråd med hva de gjør ved selve lovanvendelsen tar de i straffutmålingen stilling til hvilket stoff det gjelder, mengden og handlingens karakter. I tillegg kommer det noen særskilte momenter inn i vurderingen av straffutmålingen.

⁸⁵ LA-2006-51540

7.1 Type narkotikaovertrædelse.

De ulike narkotikaovertrædelsene er etter loven i utgangspunkt likestilte. Det er likevel sånn at man anser de overtrædelsene som har direkte med omsetning av narkotika i samfunnet som de mest alvorlige og samfunnskadelige handlingene da dette bidrar til spredning i befolkningen.

I rettspraksis har det blitt reagert strengere hvis overtrædelsen gjelder *innførsel og salg* enn hvis overtrædelsen gjelder *erwerb og oppbevaring*. Innførsel blir av disse behandlet strengest ⁸⁶ En rekke høyesterettsdommer gir uttrykk for dette ved utmålingen av straff. Et eksempel fra rettspraksis belyser dette. I Rt-2008-906 uttales det: *”Høyesterett har tidligere lagt til grunn at innførsel og salg av hasj må bedømmes strengere enn kjøp og oppbevaring av tilsvarende kvanta. Tankegangen har vært at innførsel og salg øker tilgjengeligheten av stoffet sammenlignet med kjøp og oppbevaring.”*⁸⁷

Ved tilvirking av narkotika er man med på å produsere eller fremstille frem forbudte stoffer. Dette er med på å øke tilgjengeligheten av narkotika i samfunnet. Ut i fra den synsvinkelen burde dette være like straffverdig som salg og innførsel. Man kan til og med argumentere for at det skal reageres strengere mot dette da man frembringer noe som ikke allerede finnes. I praksis er det mange f rre overtrædelser av denne karakter, men den siste tiden har det dukket opp noen tilvirkingstilfeller i forbindelse med avdekking av cannabisplantasjer. I forbindelse med dette har Høyesterett lagt til grunn i en relativt ny avgjørelse i Rt-2009-279 at tilvirkingstilfellene skal legges på nivå med innførsel. Det ble om dette uttalt:

”I straffeloven  162 første ledd er de ulike former for befatning med narkotika likestilt. Etter praksis blir imidlertid innførsel regelmessig bedømt strengere enn oppbevaring og overdragelse. Tilvirking og medvirking til dette bør etter mitt syn i hvert fall ikke straffes mildere enn innførsel”

⁸⁶ Rt-2009-279

⁸⁷ Se også Rt-1995-1968, Rt-2000-828

Vi ser at det er risikoen for spredning i samfunnet som er de bærende hensyn bak de ulike måtene å behandle overtredelsene på.

7.2 Personlig bruk

I tillegg til å legge vekt på hvilken befatning lovovertrедereren har hatt med stoffet, ser de på hva man har tenkt til å bruke narkotikaen til. Det vektlegges i skjerpende retning om narkotikaen er ment for videresalg, i motsetning til personlig bruk. Her er også det bærende hensynet til forskjellsbehandlingen at det førstnevnte i større grad er med på å spre narkotika i befolkningen. Det er spesielt erverv til eget bruk som det reageres mildere på, men det får betydning for andre handlinger. I rettspraksis har vi et eksempel på at man i straffutmålingen la vekt på innførselen gjaldt personlig bruk i formildende retning. Det uttales i den forbindelse at selv om innførsel må bedømmes strengere enn oppbevaring, så var det i dette tilfellet klart at partiet var ment for egen bruk. *"Dette taler for en mildere reaksjon enn om partiet hadde vært ment for salg."*⁸⁸

Hvor stor vekt man legger på at narkotikaen var ment for personlige bruk vil avhenge av størrelsen på det partiet som saken gjelder. Dess større narkotikaparti det er snakk om dess mindre betydning får dette momentet å si for straffutmålingen. I flere dommer legges det begrenset vekt på at stoffet var ment til personlig bruk fordi det narkotikapartiet det dreier seg om er for stort. I Rt-2003-118 blir det lagt vekt at det skal reageres mildere når befatningen med stoffet er til eget bruk, *men at dette spesielt gjelder små kvanta til misbrukernes løpende forbruk*. Gjelder det kjøp av et større enkeltparti narkotika blir situasjonen annerledes, særlig når det er et så farlig stoff som heroin.

Av denne dommen ser vi at det ikke bare skal legges vekt på størrelsen på partiet, men også hva slags stoff det gjelder. Dreier det seg om heroin skal det ikke mye til, før man anser spredningsfaren så stor, at det ikke vil være noe formildende omstendighet at det dreier seg om personlig bruk. I rettspraksis har man vurdert at allerede ved befatning med 10 gram heroin, så vil spredningsfaren være så stor at dette momentet vil være av mindre

⁸⁸ Rt-2008-906

betydning.⁸⁹ I Rt-2000-1446 la imidlertid retten til grunn at befatning med 20 gram heroin til eget bruk skulle resultere i en mildere bedømmelse.

7.3 Rehabilitering.

Dette hensynet er svært aktuelt i forbindelse med reaksjoner etter straffeloven § 162. Mange som dømmes etter denne straffebestemmelsen har vært rusmisbrukere over lang tid. Det hender at de finner seg i en rehabiliteringssituasjon når spørsmålet om straff skal avgjøres. Det å bli satt inn til soning kan i mange tilfeller virke negativt inn på den positive utviklingen vedkommende har hatt. I forhold til straffens individualpreventive effekt vil det derfor ofte være bedre at soningen skjer uten at man settes i fengsel. Samfunnet har også en egen interesse av at stoffmisbrukere blir rehabilitert. Spørsmål om rehabilitering som en formildende omstendighet har blitt spesielt vurdert i forhold til å idømme samfunnsstraff.

Hvor mye vekt dette momentet får må ses i sammenheng med hvor alvorlig narkotikaforbrytelsen er. Selv om det vil være det beste for den enkeltes situasjon å sone utenfor fengselet, så vil dette få mindre vekt hvor allmennpreventive hensyn taler for at det reageres strengt. I rettspraksis har det i denne forbindelse vært uttalt at man i utgangspunktet *ikke* vil idømme samfunnsstraff hvis det er en *grov narkotikaforbrytelse*.⁹⁰ Når sterke grunner foreligger har man likevel gjort det i noen tilfeller på grunn av at det foreligger en rehabiliteringssituasjon.

Ved avgjørelsen av om det foreligger en formildende omstendighet av denne karakter må det gjøres en vurdering av hvilke krav som skal stilles til rehabiliterings innhold. Stilles det krav om at den domfelte må være tilknyttet et profesjonelt hjelpeapparat eller ekstern behandling? I rettspraksis har det ikke blitt stilt noen slike kvalitative krav. Det avgjørende for vurderingen har vært vedkommendes livssituasjon i tiden forut for de straffbare handlingene sammenholdt med utviklingen og situasjonen på domstidspunktet. *Det legges*

⁸⁹ Rt-1999-1504

⁹⁰ Rt-2007-1244

vekt på om det foreligger en reell positiv utvikling.⁹¹ I vurderingen legger man vekt på hvor tungt rusmisbruk det er snakk om, og hvor lang tid det har vart. Hvor skjør den tidligere rusmisbrukeren synes å være i forhold til tilbakefall vil være en del av vurderingen. Forhold som gjør at man ikke tar hensyn til rehabiliteringssituasjonen kan være at man ikke tror fengselsoppholdet vil få særlig skadelig effekt for vedkommende. Man anser den domfelte som så stabil at det ikke vil få noen betydning. Fengsel straffens lengde spiller også inn. Er det snakk om å sone 20 dager i fengsel er det ikke sikkert at det vil få så stor skade for rehabiliteringen. I en dom fra Høyesterett ble det lagt vekt på at behandling med metadon kunne forsette i fengslet, et fengselsopphold ville derfor ikke forstyrre behandlingen i særlig grad.⁹² Noen ganger mener man at det foreligger en positiv utvikling hos vedkommende, men man anser det likevel ikke dette som nok. Det kan være man har sluttet og ruse seg på harde stoffer, men benytter seg fortsatt av litt mildere varianter.⁹³

7.4 Organisert kriminell virksomhet

Dette momentet har fått øket oppmerksomhet etter at det i 2003 ble vedtatt en ny bestemmelse i straffeloven § 60a hvor det har blitt fastsatt i loven at forbrytelser som er foretatt som ledd i organisert virksomhet får øket maksimumsstraffen i straffebudet.

Her kommer vi i en situasjon hvor det samme forhold kan få betydning for at man subsumerer forholdet under en strengere straffebestemmelse, og at det i tillegg får en selvstendig betydning for straffutmålingen ved at strafferammen blir hevet ytterligere.

Det har vært stil spørsmål om straffeloven § 60a er anvendelig når det gjelder straffeloven § 162. Bakgrunnen for dette er at det allerede i de straffeskjerpene momentene i bestemmelsen ligger innbakt en vurdering av dette forhold. "I overtredelsen karakter" etter

⁹¹ Rt-2007-1244

⁹² Rt-2004-492

⁹³ Rt-2009-1718A

annet ledd, skal man jo nettopp ta hensyn til de momentene som § 60a stiller opp.

Forarbeidene til denne bestemmelsen trekker i retning av dette skal tas hensyn til slik at det ikke er meningen at dette skal være et selvstendig straffeskjerpingsmoment i forhold til straffeloven § 162. Det uttales:

”Et typisk trekk ved denne type kriminalitet er at de straffbare handlingene er planlagte og veloverveide, gjerne over lang tid. Dessuten er det ofte tale om gjentatte lovbrudd over en lengre tidsperiode. Videre er gjerningspersonen normalt en av mange som begår straffbare handlinger.”⁹⁴

I Rt-2007-399 blir forholdet mellom straffeloven § 60a og § 162 tatt opp. Retten mener at § 60a har en selvstendig betydning i straffeutmålingen, men i hvor stor grad dette vil innebære en straffeskjerpelse fra tidligere praksis vil avhenge av hvor stor vekt dette har blitt tillagt tidligere. I den forbindelse uttaler førstvoterende ” *Hvorvidt det er behov for å skjerpe straffenivået i forhold til tidligere praksis, avhenger av hvilken rolle vedkommende har, og hvor langt organiseringsmomentet er tillagt vekt i de tidligere avgjørelser som benyttes som sammenligningsgrunnlag.*”

Av dette kan vi slutte at Høyesterett mener at § 60a kan få en selvstendig vekt. Særlig i de tilfellene hvor man er i kjerneområdet av bestemmelsen. Regelen ble til på grunn av fremveksten av organisert kriminell virksomhet i samfunnet, og formålet med regelen har vært å påvirke til en generelt strengere bedømmelse av organisert kriminalitet.

Ved en gjennomgåelse av praksis viser det seg at domstolene ofte gjør en vurdering av om § 60a skal komme til anvendelse i forbindelse med en straffeskjerpelse i forhold til straffeloven § 162 tredje ledd. I mange tilfeller blir det slått fast at den straffbare handling vil rammes av § 60a. I hvilken grad dette får betydning for straffeutmålingen er det spesielt *hvor sentral rolle domfelte har hatt i gruppen som blir avgjørende.*⁹⁵

⁹⁴ Ot.prp.nr.62 (2003-2004) s.38

⁹⁵ Se: TOSLO-2008-178336, LB-2008-123353

7.5 Flere forbrytelser

Hvis man har begått flere forbrytelser så vil man selvfølgelig bli holdt ansvarlig for alle overtredelsene. Straffutmåling vil da skje i samsvar med det som følger av straffeloven § 62. Noen ganger kan det være et problem å skille mellom hva som er en forbrytelse og hva som er flere, og dette kan få betydning for straffutmålingen.

Har tiltalte begått flere forbrytelser vil strafferammen øke j.fr straffeloven § 62

I denne sammenheng må man trekke en grense i forhold til hva som anses som en og hva som er flere forbrytelser.

Et spørsmål knytter seg til det at man gjør samme handling flere ganger. Man står for eksempel på gata en kveld og selger narkotika til flere kunder. Er dette en sammenhengende overtredelse av straffeloven § 162 eller blir det ansett som flere slik at maksimalstraffen øker? I denne situasjonen overtrer man straffebudet flere ganger etter hverandre over en viss tid. Utgangspunktet er da at dette er flere forbrytelser

I følge Andenæs kan det i slike situasjoner være aktuelt å se på forholdet som en fortsatt forbrytelse. Det følger også av praksis at det kan være et slikt tilknytningsforhold mellom handlingene at dette blir resultatet. For at noe skal bli ansett som en fortsatt forbrytelse etter straffeloven § 162, så følger det av forarbeidene at overtredelsene må gjelde *samme handlingsalternativ i bestemmelsen*. Det må for eksempel gjelde flere tilfeller av salg, eller flere tilfeller av erverv. Gjelder det ulike straffbare forhold, for eksempel innførsel og utførsel vil dette falle utenfor.⁹⁶

I Rt-1994-203 blir det uttalt at avgjørelsen fortsatt straffbart forhold beror på en helhetsvurdering. Det blir lagt vekt på *sammenhengen i tid, tilknytning til samme sted og eventuelt felles forsett*.

Fra rettspraksis har vi i LB-1999-2666 et eksempel at flere overdragelser av ett parti narkotika ble ansett som en sammenhengende forbrytelse. Retten la i vurderingen vekt på at det dreide seg om overdragelse fra *samme parti* narkotika, overdragelsen skjedde over et

⁹⁶ NOU-1982: 25 s.37

begrenset tidsrom og på et *begrenset område*. Dette var nok til at handlingene ble ansett å være i nær nok tilknytning til hverandre.

Når det gjelder narkotikaforbrytelse vil det etter dette være avgjørende for om det blir betraktet som en fortsatt forbrytelse at overtredelsen er av samme art og at det ellers etter en *helhetsvurdering* anses som om handlingene har nær nok tilknytning til hverandre.

Et annet spørsmål er om flere overtredelser av straffeloven § 162 kan bli ansett som en forbrytelse fordi de ulike handlingene er så knyttet opp mot hverandre. Hvis vi bruker samme eksempel som over så blir det et spørsmål om man skal straffes for både oppbevaring av narkotika og salg når varene har blitt overdratt? Man kan ikke selge narkotika uten å være i besittelse av det først.

I følge Andenæs kan handlinger av samme eller nær beslektet art som er gjort i nær tilknytning til hverandre bli betraktet som en *sammenhengende forbrytelse*. Vilåret er her ” *samme eller nær beslektet art*” og ”*nær tilknytning til hverandre*” I forarbeidene sies det at handlingene må være gjort i ” *sammenheng*” med hverandre.⁹⁷

Hva skal til for at overtredelse av de ulike alternativene i straffeloven § 162 første ledd fører til at man bedømmer forholdet som en fortsatt forbrytelse?

I forarbeidene blir det lagt vekt på at i de tilfellene man er skyldig i overdragelse av narkotika, så vil de andre alternativene bli konsumert av dette så langt alt sammen gjelder samme parti narkotika. Begrunnelsen for dette var at det først og fremst var overdragelse av narkotika bestemmelsen hovedsakelig var ment å ramme.⁹⁸

En situasjon kan være at man erverver narkotika i utlandet, innfører det til landet, oppbevarer det, og tilslutt overdrar det. I følge forarbeidene vil det i de tilfellene hvor det er på rene at alt sammen gjelder samme parti, så vil overdragelsen i utgangspunktet konsumere de andre alternativene. Dette medfører at ervervet, innførselen, oppbevaringen og overdragelsen blir betraktet som et straffbart forhold.⁹⁹

⁹⁷ Andenæs side 332

⁹⁸ NOU-1982: s. 38

⁹⁹ NOU-1982: s.38

Høyesterett har uttrykt seg *litt mer nyansert*. De mener det må bedømmes ut fra en konkret helhetsvurdering om forholdet skal anses som en eller flere forbrytelser om. I Rt-2006-964 uttalte førstvoterende at han anså anbefalingene i forarbeidene som utdaterte og lite relevant i forhold til det kriminalitetsbilde vi har i dag. *Førstvoterende legger vekt på at avgjørelsen må bygge på en skjønnsmessig helhetsvurdering, på grunnlag av de konkrete forhold i den enkelte sak. Sentrale momenter i vurderingen vil være ulikheter med hensyn til handlingens art og avstand i tid og sted for handlingens utførelse.* I denne saken anså retten at oppbevaring og overdragelse av samme parti narkotika var å betrakte som to ulike straffbare forhold. I vurderingen ble det lagt vekt på at oppbevaringen og overdragelsen skjedde på ulike steder, og at avleveringen ikke skjedde før påfølgende dag.

I forhold til mitt eksempel ville nok svaret ha blitt annerledes. Når man har stått på gata og solgt narkotika vil man se på det enkelte salg som en forbrytelse, uten at det også blir snakk om straff for oppbevaringen av det man har solgt. Her vil det være en slik sammenheng mellom oppbevaringen og salget i tid og sted at det vil bli ansett som en sammenhengende forbrytelse.

7.6 Medvirkning til narkotikaforbrytelse

I utgangspunktet er strafframmen den samme for hovedmannen og medvirkeren

7.7 Alder

I en rekke saker blir alderen brakt inn som et formildende element ved straffutmåling.¹⁰⁰ Det er særlig når domfelte er ung at dette momentet kommer inn. Bakgrunnen for dette er at man ønsker i minst mulig grad å sette inn unge lovbyggere i fengsel I hvilken grad domstolene tar hensyn til dette beror på andre trekk ved overtredelsen. I Rt-1990-455 la retten stor vekt på at gjerningspersonen bare var 17 år gammel. I tillegg hadde han skussmål og ordnede livsforhold. Retten anså det som lite sannsynlig at han ville forgå en

¹⁰⁰ Rt-2001-695

ny forbrytelse. Dette gjorde at han slapp ubetinget fengsel, selv om forholdet var av så alvorlig art at det skulle vært den normale straffen.

Høy alder kan også gi mildere straffer. Fra rettspraksis har vi eksempel på at en alder på 76 år blir tillagt vekt når det er spørsmål å sone en straff.¹⁰¹

7.8 Omsorg for barn

Hvis det er spørsmål om soning av en fengselstraff kan det komme inn i vurderingen til hvilke konsekvenser dette får for barna. Hvis man antar at fengslingen kan skje uten skade for barna vil ikke dette momentet få særlig betydning i straffeutmålingen j.fr Rt-2004-492

Har barna et spesielt behov for å ha den domfelte forelder tilstede kan dette tale mot soning i fengsel. Dette kan være hvis det dreier seg om et spesielt sårbart barn som man antar vil lide stort hvis forelderen blir fraværende. I Rt-2005-1070 uttaler førstvoterende:

”Etter mitt syn må hensynet til As sønn veie tungt ved vurderingen av om samfunnsstraff skal idømmes. Gutten fikk store problemer da han forrige gang var atskilt fra faren, han er fortsatt svært utrygg og sårbar, og kontakten med faren er svært viktig for ham. Jeg legger også vekt på at A har klart å etablere en stabil tilværelse, og at han har gjennomgått en svært positiv personlig utvikling, slik at han nå er en god omsorgsperson for sønnen.”

I flere dommer blir det tillagt vekt at domfelte har omsorg for barn, særlig hvor det foreligger en rehabiliteringssituasjon.¹⁰²

7.9 Helse

Domfeltes helse kan bli trukket inn i vurderingen ved utmåling av straff. Særlig psykiske problemer er noe det tas hensyn til når det gjelder soning av fengselstraff.¹⁰³ Det kan særlig gjøre seg gjeldene hvor retten vurderer om straffen skal gjøres betinget eller ubetinget.

¹⁰¹ Rt-2004-673

¹⁰² Se f.eks. Rt-2003-208

¹⁰³ Rt-2008-1686

For at dette momentet skal gjøre seg gjeldende i formildende retning må det være problemer av temmelig alvorlig art. At man er litt nedfor på grunn av rettsaken er selvfølgelig ikke noe det tas hensyn til. Heller ikke at man er i ubalanse på grunn omstendigheter som oppfattes som relativt normale reaksjoner på kriser i livet.

I noen saker kan det hende at domfelte har alvorlige psykiske lidelser. Dette kan tale i formildende retning, men det tas selvsagt hensyn til grovheten av den straffbare handling. Dess mer alvorligere handling, jo mindre sjanser er det for at dette momentet vil slå positivt ut for den domfelte. Sammen med andre momenter kan det få en betydning i helhetsvurderingen. Et eksempel fra rettspraksis har vi Rt-2008-1686. Domfelte var dømt for en alvorlig narkotikaforbrytelse j.fr straffeloven § 162 tredje ledd. Han hadde en alvorlig psykiatrisk diagnose og var inne i en rehabiliteringsfase. Sammen med den lange tiden som var gått fra gjerningen ble begått til det forelå endelig dom, anså retten at dette var nok til at straffen ble gjort betinget.

Det tas også hensyn til helseproblemer av fysisk art. Her er det også snakk helt spesielle helsemessige problemer

Domstolene har vist en viss tilbakeholdenhet med å ta hensyn til dette momentet i straffutmålingen. Bakgrunnen for dette er nok at man er redd for at det vil påvirke den allmennpreventive effekten av straffen. Man ønsker ikke at det skal danne seg en oppfattelse av at man slipper soning bare fordi man er syk. Dette vil ofte være en sak som kriminalomsorgen må ta seg av.

Det hender likevel at en del fysiske tilstander blir sett på som så alvorlige at det er vil bli tatt hensyn til i straffutmålingen. Fra rettspraksis har jeg funnet en del eksempler på at dommen ble gjort betinget fordi domfelte var dårlig på grunn av aids.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Eks. LB-1998-2427, LB-2004-84197

8 Straffenivå

Norge er et av de landene i Europa som har de strengeste straffene når det gjelder narkotikalovbrudd. Nabolandene våre har en strafferamme på 10 år for grove narkotikalovbrudd.¹⁰⁵ I følge statistikk fra ligger den gjennomsnittelige ubetingete fengselsstraffen for overtredelse av straffeloven § 162 første ledd på 74 dager (hvor dette er eneste reaksjon) For grov narkotikaforbrytelse j.fr § 162 andre og tredje ledd var tilsvarende tall 970 dager.

Disse straffene virker i utgangspunktet ikke avskrekkende høye, men de skjuler differansene. Hvis vi ser på avgjørelser tatt av Høyesterett de siste par år har det hvert avsagt flere dommer på straffer som ligger mellom 10 og 15 år når det gjelder ”betydelig kvantum”. For andre grove narkotikaforbrytelser etter andre ledd har det vært flere avgjørelser hvor straffen har ligget på rundt tre år ubetinget fengsel.

Straffenivået har blitt av mange blitt ansett å ligge for høyt, og det har i denne sammenheng vært en viss nedjustering av straffenivået de siste årene.

Det er to hovedbegrunnelser til dette. For det første har man hatt et endret syn på hvor hardt man skal straffe befatning med narkotika til eget bruk, og da særlig lagt vekt på straffverdigheten av overtredelsen.. Dette har kommet til uttrykk i flere høyesterettsdommer. I Rt-1999-13 uttaler førstvoterende

”Etter mitt syn står misbrukeres kjøp av narkotika til eget forbruk når det gjelder straffverdighet i en helt annen stilling enn kjøp med sikte på videresalg. Dette gjelder særlig når det - slik som her - er tale om kjøp i små kvanta til misbrukerens løpende forbruk.”

Dette førte til at fengselsstraffen ble redusert i den konkrete saken. Siden har det blitt fulgt opp i rettspraksis.¹⁰⁶ Man har etter dette tatt større grad hensyn til at overtredelsen skyldtes eget bruk ved straffutmålingen. I tillegg har det i selve straffutmålingen tatt hensyn at

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) pkt. 4.2.3.1

¹⁰⁶ Rt-2000-1446, Rt-2001-129, Rt-2004-219

rusmisbrukerne er i en rehabiliteringsfase slik at straffen oftere blir satt til samfunnsstraff og narkotikaprogram.

For det andre har det skjedd en nedjustering i forhold til de mer alvorlige narkotikalovbrudd. *Bakgrunnen for dette har vært at kriminaliteten har blitt grovere slik at strafferammen må heves for å kunne opprettholde en differensiert straffutmåling. En del av grunnen er nok også at Høyesterett har kommet til en erkjennelse av straffen har vært uforholdsmessig i forhold til andre forbrytelser.*¹⁰⁷

I Rt-2000-828 justerte Høyesterett ned straffen med denne begrunnelsen, saken gjaldt befatning med ca 1,5 kilo heroin.

”På denne bakgrunn kan være grunn til å foreta en mindre tilpasning av straffenivået for befatning med slike kvanta heroin som denne saken gjelder, er jeg blitt stående ved at straffen bør settes til fengsel i 8 år. ”

Lovbrudd som knytter seg til cannabis har det også blitt har det blitt foretatt en mindre justering når det gjelder mellomstore kvanta. I en sak som gjaldt befatning med khat uttalte førstvoterende at i forhold til en mengde på 600 kilo, som subsumeres under straffeloven § 162 annet ledd skal straffenivået nedjusteres i tråd med den alminnelige nedjusteringen i narkotikasaker.

For narkotikalovbrudd som knytter seg til hasj kom det en avgjørelse i Rt-2004- 759 om at også straff for større beslag skulle nedjusteres noe. Forholdet gjaldt 1850 gram hasj. Straffen ble i dette tilfellet justert ned med 4 måneder.

Når det gjelder straffenivået på de mer alvorlige narkotikaforbrytelsene, uttalte Høyesterett i Rt-2005-923 at de ikke anså at de samme hensyn for å justere ned straffenivået gjorde seg gjeldende i denne saken. Her var det gjort et beslag på 92 kilo hasj og forholdet ble subsumert under § 162 tredje ledd. De la spesielt vekt på at beslaget var stort og at forbrytelsen hadde profesjonelt preg. Allmennpreventive hensyn tilsa at straffenivået ikke skulle ned i slike saker.

¹⁰⁷ Matningsdal, Strandbakken Jussens venner 01-2004 s.15

For å oppsummere straffnivået på narkotikaforbrytelser kan vi legge til grunn at vi har et høyt straffnivå på denne type kriminalitet. Det har vært en viss nedjustering av straffnivået den siste tiden knyttet til personlig bruk, og til de overtredelser av større kvantum som har årsak i at narkotikakriminaliteten har blitt grovere. Når det gjelder de største narkotikabeslagene har ikke straffnivået gått ned.

9 Vurderingen av loven

9.1 Hvem er det som blir straffet etter narkotikalovent?

I 2007 var det ca 7650 straffereaksjoner på brudd på straffeloven § 162. Av disse utgjorde ca 90 % brudd på § 162 første ledd. For 65 % av disse var reaksjonen som ble gitt forelegg. Som vi har sett fra det som er sagt over blir forelegg og bot stort sett bare gitt i tilfeller hvor det gjelder erverv eller oppbevaring av narkotika til eget bruk.

Det betyr at det er hovedsakelig rusmisbrukerne som bestemmelsen rammer når det gjelder antall reaksjoner. Dette strider med formålet til bestemmelsen der kjernepunktet skulle ligge på ” *alvorlig narkotikakriminalitet* ” ” *profesjonelle aktører* ” ” *profittmotivert* ”.

Når så mange av overtredelsene gjelder rusmisbrukerne kunne det være aktuelt å skille mer mellom narkotikaomsetning som var basert på profitt, og omsetningen som skjer på grunn av eget bruk. Straff er en stigmatiserende reaksjon og det bør tas hensyn til i forhold til spesielt svake grupper. En mulig vei å gå kunne være legge disse overtredelsene til legemiddeloven. Da ville man i alle fall oppnå den effekt at man markerte et skille i de profittmotiverte og de brukermotiverte narkotikaovertrædelsene.

9.2 Er straffen godt nok begrunnet

Det er viktig at straffen for narkotikaforbrytelser graderes i forhold til de verdiene de krenker. Dette må ses i sammenheng og være i balanse med den straffen som gis i forbindelse med andre kriminelle handlinger. 21 års fengsel er den strengeste straffen vi har her i landet. Dette tilsier at den lovovertrедelse det gjelder, bør være av det vi anser som en av de alvorligste forbrytelser man kan foreta. Til sammenligning er maksimalstraffen for å utøve vold eller annen truende adferd grovt eller gjentatte ganger mot et familiemedlem 6 år der fornærmede dør eller blir påført betydelig skade som følge av handlingen j.fr straffeloven § 219. Omsetning av narkotika er basert på frivillige handlinger fra de involverte, og selv om skadefølgende ved narkotikabruk er store for den enkelte, så er det flere enn selgerne som må ta noe av ansvaret for den skade som inntreffer. Noe ansvar må den enkelte bruker selv ta for de valgene de har tatt i forhold til narkotikabruk. Samfunnet må også se om det er andre måter å løse narkotikaproblemet på enn å ha skyhøye straffer. Er vi flinke nok til å ta tak i de sosiale og helsemessige årsakene til narkotikabruk? Hvilket tilbud er det vi gir ungdommer som faller utenfor systemet, slik at narkotikabruk blir et fristende alternativ? Her er det helt klart mye man kan ta tak i, som antakelig ville være produktivt i forhold til å påvirke narkotikabruken i samfunnet.

Kriminalisering og bruk av høye straffer for befatning med narkotika har vært den løsningen vi har valgt i Norge i forhold til narkotikapolitikken. Noe av grunnen til dette kan være et ønske om å foreta seg noe aktivt i forhold til et stort samfunnsproblem. Ved å ha strenge lover og straffer så viser vi at ikke aksepterer noe som føles som en negativ belastning på samfunnet. Det er ikke alle problemer som lar seg løse bare ved å forby dem, noen ganger er andre tiltak mer effektive. Det er vanskelig å føre noen håndfaste bevis for at straffen har en allmennpreventiv effekt, på den andre side er det også vanskelig å føre bevis for at den ikke har det. Nesten alle land i verden sliter med dette problemet på en eller annen måte og det finnes mange forskjellige tilnærminger til det. Her vil det måtte være mye å hente ved å utveksle erfaringer i forhold til hva som fungerer eller ikke gjør det.

10 Rettskildesituasjonen fremover

Norge er folkerettslig forpliktet til å ha straffebestemmelser mot visse former for befatning med narkotika, jf særlig FNs konvensjon 20. desember 1988 om ulovlig håndtering av og handel med narkotika og psykotrope stoffer. Derimot står det enkelte landet fritt med hensyn til å kriminalisere bruk og besittelse, derunder også kjøp eller annen ervervsmåte, av narkotika til eget bruk. I forbindelse med ny straffelov (20-05-2005 nr.28) gikk straffelovrådet inn for en betydelig redusering av maksimalstraffene for narkotikaforbrytelsene. De ønsket også å avkriminalisere besittelse og bruk av narkotika til eget bruk.¹⁰⁸

Dette fikk de ikke gjennomslag for i Stortinget. I forbindelse med lovutredningen uttalte imidlertid justiskomiteen i Stortinget at de var enig med den varsomme nedjusteringen som over tid har funnet sted i straffenivået, særlig hva gjelder saker som omhandler narkotikaovertrødelse til eget bruk.

Vedrørende straffeutmålingen ble det uttalt ”*Samlet sett foreslår derfor departementet at den straffutmålingspraksis som nå etter hvert har festnet seg, videreføres, likevel slik at annen straff enn ubetinget fengsel i større grad bør anvendes i saker om videresalg av en liten mengde narkotika for å finansiere eget rusmisbruk.*”¹⁰⁹

I den nye straffeloven vil narkotikabestemmelsen bli videreført samme innhold med en litt annen form. Strafferammene vil være de samme. Det betyr at den situasjon vi har i dag blir uendret når loven trer i kraft. Dette oppsummerer ganske greit rettskildesituasjonen slik den er i dag. Det vil legges vekt på de samme momentene som nå når det skal bestemmes straff for narkotikakriminalitet, med unntak av at man kanskje vil være enda mer fleksibel når det gjelder valg av straffart for rusmisbrukere.

¹⁰⁸ NOU-2002-4 Ny straffelov

¹⁰⁹ Innst.O.nr.73 (2008-2009). Pkt 4.1.2

11 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg tatt for meg bakgrunnen til at vi har straffeloven § 162. Jeg har sett på hvilke hensyn som ligger bak straffen og straffnivået i narkotikasakene. Det har blitt redegjort for hva som skal til for å overtre narkotikabestemmelsen og hvilke straffutmålingsmomenter som særlig får betydning. Vi har sett at straffnivået i narkotikasakene er høyt, spesielt i forhold til våre naboland. Gjennomsnittsstraffen ligger imidlertid ganske langt under maksimalsstraffen i straffebudet. Det har vært en viss nedjustering av straffnivået de siste årene. Rettskildesituasjonen vil ikke endre seg noe særlig etter at den nye straffeloven trer i kraft. Lovgiver stiller seg imidlertid positiv til den nedjustering av straff som har vært i forhold til eget bruk, og denne linjen vil bli fulgt opp videre.

12 Litteratur

12.1 Rettsavgjørelser

12.1.1 Høyesterett

Rt-2006-694	Rt-1997-1667	Rt-2002-160	Rt-2005-934
Rt-1982-64	Rt-1998-1673	Rt-2003-1818	Rt-2006-1190
Rt-1984-1261	Rt-1998-459	Rt-2003-208	Rt-2007-1244
Rt-1989-1004	Rt-1999-1008	Rt-2003-413	Rt-2008-1217
Rt-1990-455	Rt-1999-1504	Rt-2004-1280	Rt-2008-1686
Rt-1991-1063	Rt-2000-1446	Rt-2004-1392	Rt-2008-906
Rt-1994-1332	Rt-2000-1843	Rt-2004-219	Hr-2009-1718A
Rt-1994-711	Rt-2000-3	Rt-2004-492	Hr-2009-1914-A
Rt-1995-1968	Rt-2000-828	Rt-2004-673	Rt-2009-279
Rt-1995-238	Rt-2001-129	Rt-2005-1319	Rt-2009-518
Rt-1995-471	Rt-2001-1671	Rt-2005-1473	Rt-2009-780
Rt-1996-170	Rt-2001-695	Rt-2005-38	
Rt-1996-1726	Rt-2001-887	Rt-2005-923	

12.1.2 Lagmannsrett

LA-2006-51140	LB-1997-362,	LB-2001-227	LE-1996-29
LA-2006-51540	LB-1998-2427,	LB-2004-84197	RG-2007-385
LA-2009-90739	LB-1999-1038	LB-2008-123353	

12.1.3 Tingrett

TBERG-2008-80552
TBERG-2008-90824
TOSLO-2007-101689
TOSLO-2008-178336

12.1.4 EMD

Cr mot UK EMD N-1992-20190

12.2 Forarbeider og lovtekster

12.2.1 Forarbeider og odelstingsproposisjoner

FOR-2005-12-16-1518

NOU 1982: 25 lov om endringer i straffeloven

NOU-2002-4 Ny straffelov

Ot.prp. nr.23(1983-1984) Lov om endringer i straffeloven (narkotikalovbrudd, ran og heleri)

Ot.prp.46(1967-1968) s.17 (endringslov) straffeloven

Ot.prp.90 (2003-2004) Straff(Straffeloven)

Ot.prp.nr. 81(2004-2005) Straffeloven (prøveordning med narkotikaprogram med domstolskontroll)

Ot.prp.nr.46 (1967-1968)

Ot.prp.nr.62 (2003-2004) (endringslov) Straffelov og straffeprosess (lovtiltak mot organisert kriminalitet, menneskehandel, gjengangerstraff m.m.)

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Lov om endringer i straffeloven20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

Innst.O.nr.73 (2008-2009). Pkt 4.1.2 Innstilling fra Justiskomiteen lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr.28

12.2.2 Lovtekster

Almindelig borgelig straffelov 1902-05-22-10

Lov om legemidler 1992-12-04-132

Lov om gjennomføring av straff 2001-05-18-21

12.3 Juridisk litteratur

Andenæs og Bratholm, *Spesiell strafferett*, 3. utgave. Oslo, 1996

Andenæs, Johs Alminnelig *strafferett*, 5 utg., Oslo, 2005

Eckhoff, *Rettferdighet og utveksling av ideer*, Oslo, 1971

Fekjær, Hans Olav Rus, 3.utg, Oslo 2009

Mathisen, Thomas *Retten i samfunnet*, 5 utg., Oslo, 2005

Bratholm, Anders *Strafferett og samfunn*, 2 utg. Oslo, 1987

12.4 Andre kilder

Riksadvokaten rundskriv "Del II - nr. 1/1998" s. 3

Kripes, *Tallmateriale 2008*, Politi.no s. 30

Matningsdal, Magnus og Strandbakken, Asbjørn *Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001* Jussens venner 01-2004 s.15

Mørland, *Cannabis i forhold til andre rusmidler og alkohol*, 18-01-2003, fmr.no

Sirus *The drug situation in Norway* 2008 s. 25

Matningsdal, Magnus *Straffutmåling, politiske direktiver og signaler*, Lov og rett 06/2004

Statistisk sentralbyrå *Kriminalstatistikken 2007*, www.ssb.no